DOST

Sayı : 39 Cilt : 7

BU SAYIDA

Aralık : 1960 Fiyatı : 1,5 Lira

DOLMAKALEMİNİZİN
ÖMRÜNÜ UZATAN
EN SAF MÜREKKEP

Skrip

mürekkep
alırken
bir şişe
mürekkep ver
demeyiniz
bir şişe
Skrip
isteyiniz

- **her marka dolmakalemin daha kolay ve temiz yazmasını sağlar**
- **tutukluk yapmaz ve derhal kurur**
- **pıhtılaşmaz ve tortu bırakmaz**
- **dolmakalemin kauçuk ve madeni aksamına zarar vermez**

Türkiye Umumi Mümessili **KOÇ TİCARET T.A.Ş.** (Büro Levazımı Şubesi)

Skrip bütün kırtasiyecilerde satılır

FAAL

Cilt : 7 — Sayı : 39 — Aralık 1960

DOST

TÜRK SANATINDA YENİNİN GÜZELİN DEĞERLİNİN DOSTU

Sahibi :
Salim Şengil

Yazı İşleri
Sorumlusu
N. Şengil

Aydabir çıkar

İdare yeri :
Rüzgârlı Sokak
Ove Han, Da. 4
A n k a r a

Telefon :
1 1 9 8 2 9

Abonesi :
Yıllığı 18 TL.
6 aylık 10 TL.
Dış memleketler için bir misli alınır
Öğretmen ve **öğrencilere % 20** indirme yapılır

Basıldığı yer :
Yeni Desen Matbaası

BU SAYIDA

Atatürk'ün Milliyetçilik Ve Uyarlık Anlayışı

Sami N. ÖZERDİM

Atatürk'ün ölümünden bu yana yirmi iki yıl geçti. O'nun 1919 dan bu yana söylediklerine göz gezdirdiğimiz zaman, düşüncelerinin, görüşlerinin eskimemiş olduğunu görüyoruz.. Çünkü, Atatürk yarın için konuşuyordu.. Türkiye'nin yarınını, yarınki Türkiye'yi yükseltecek olan gençliği düşünerek söylüyordu. 1927 de, Kurtuluş Savaşı'nı, devrim yolundaki savaşı anlatan Büyük Nutuk'unun sonunda, Cumhuriyeti Türk Gençliğinin ellerine bıraktığını söylemesi ne kadar anlamlıdır?

Atatürk büyük bir milliyetçi idi. Ancak, onun kurduğu milliyetçilik anlayışında bütün milletlerin haklarına yer verilmişti. Başka bir büyük devlet adamının dediği gibi, Atatürk: **İnsanlık idealinin âşık ve mümtaz siması** idi. Atatürk, daha 1920 yılında, milliyetçiliğimizi şöyle anlıyor, anlatıyordu: **Gerçi bize milliyetçe derler; biz öyle milliyetçileriz ki, bizimle işbirliği eden bütün milletlere hürmet ve riayet ederiz. Onların milliyetlerinin bütün icaplarını tanırız. Bizim milliyetçiliğimiz her halde hodbince ve mağrurca bir milliyetçilik değildir.**

Büyük Nutuk'unda da milliyetçilik üzerinde şunları söylemiştir: **Milletimizin kuvvetli, mesut ve müstakar yaşayabilmesi için, devletin tamamiyle millî bir siyaset takip etmesi ve bu siyasetin iç teşkilâtımıza tamamiyle uygun olması ve ona dayanması lâzımdır. Millî siyaset dediğim zaman kasdettiğim mâna şudur: Millî sınırlarımız içinde her şeyden önce kendi kuvvetimize dayanarak varlığımızı koruyup memleketin gerçek saadet ve imarına çalışmak. Gelişigüzel aşırı emeller peşinde milleti oyalayıp zarara sokmamak. Medenî dünyadan, medenî ve insanî muamele ve karşılıklı dostluk beklemek (1927).**

Atatürk bütün ömrünce bu düşüncelere bağlı kalmış; Türk ulusunu başta tutmuş; bundan sonra ise, başka ulusların dostluğunu, bütün evrene yaygın bir barışçılık aramıştır. 1937 de bir yabancı devlet adamı ile yaptığı konuşmada demişti ki: **Dünyada ve dünya milletleri arasında sükûn, huzur ve iyi geçim olmazsa, bir millet kendi kendisi için ne yaparsa yapsın, huzurdan mahrumdur. Onun için ben, sevdiklerime şunu tavsiye ederim: milletleri sevk ve idare eden adamlar, tabiî evvelâ ve evvelâ milletlerinin mevcudiyet ve saadetinin âmili olmak isterler. Fakat aynı zaman-**

da, bütün milletler için aynı şeyi istemek lâzımdır. Bütün dünya hâdiseleri bize bunu açıkça isbat eder. En uzakta sandığımız bir hâdisenin bize bir gün temas etmiyeceğini bilemeyiz. Bunun için insanlığın hepsini bir vücut ve bir milleti bunun bir uzvu addetmek icap eder. Bir vücudun parmağının ucundaki acıdan bütün âza müteessir olur.

Bu derece gerçekçi, yarınlara bağlı bir milliyetçilik felsefesi bırakmış olan Atatürk, Türk gençliğine bilimin değerini zaman zaman anlatmak gereğini duymuştur. Bugün, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi'nin alınlığında okuduğumuz ünlü tümcesi, 1925 yılında Samsun'da Ticaret Okulu'nda yaptığı bir konuşmadan çıkarılmıştır. Atatürk demişti ki: **Dünyada her şey için, maddiyat için, maneviyat için, hayat için, muvaffakiyet için en hakiki mürşit ilimdir, fendir. İlim ve fennin dışında mürşit aramak gaflettir, cehalettir, dalâlettir. Yalnız, ilmin ve fennin yaşadığımız her dakikadaki safhalarının tekâmülünü idrak etmek ve ilerlemelerini takip eylemek şarttır. Bin, iki bin sene evvelki düsturları, şu kadar bir sene sonra bugün aynen tatbika kalkışmak ilim ve fennin içinde bulunmak, elbette, değildir.**

Atatürk, Türk ulusunun yaşaması, yükselmesi için bilim ışığından beslenmesini söylerken, uygarlığın değerini, yaşatıcı gücünü de işaret etmiştir: **Medeniyet öyle kuvvetli bir ışıktır ki, ona bigâne (yabancı) olanları yakar, mahveder** tümcesi O'nun bu konuda hatırımıza getirdiğimiz ilk öğüdüdür, uyarmasıdır. 1925 yılında: **Medeni olmayan insanlar, medeni olanların ayakları altında kalmaya mahkûmdurlar** derken aynı uyarıcı tonda konuşmuştur. Atatürk'ün bu sözlerinde, uygarlıkta gecikmiş, uygar ulusları geriden izleyen o günkü Türk ulusuna gerçekleri anlatmak için biraz acele etmek, hattâ uyarmalarını biraz sert çizgilerle belirtmek gerektiğini ta içinden duyan bir önderin kaygısını sezmemek olanaksızdır.

Bu sözleri söylediğinden iki yıl önce, henüz 1923 te, ulusları kölelikten kurtaran gücün, büyük düşünce akımları olduğunu anlatmıştı: **Dünyanın belli başlı milletlerini esaretten kurtararak hâkimiyetlerine kavuşturan büyük fikir cereyanları; köhne müesseselere ümit bağlıyanların, çürümüş idare usullerinde kurtuluş kuvveti arayanların amansız düşmanıdır.**

Atatürk zaman zaman, bu konuda açık konuşmaktan çekinmemiştir. İşte bir söylevinden parçalar: **Gözlerimizi kapayıp mücerret yaşadığımızı farzedemeyiz. Memleketimizi bir çenber içine alıp dünya ile alâkasız yaşayamayız. Bilâkis, ilerlemiş, medeni bir millet olarak medeniyet sahasının üzerinde yaşayacağız. Bu hayat ancak ilim ve fenle olur. İlim ve fen nerede ise oradan alacağız ve milletin her ferdinin kafasına koyacağız. İlim ve fen için kayıt ve şart yoktur. Hiçbir mantık deliline dayanmıyan bir takım kaidelerin, ananelerin muhafazasında ısrar eden milletlerin ilerlemesi çok güç olur. Belki de hiç olmaz. İlerlemede kayıt ve şartları aşamıyan milletler, hayatı makûl ve amelî müşahede edemez. Hayat felsefesini geniş gören milletlerin hâkimiyet ve esareti altına girmeye mahkûmdurlar.**

Yorum Korkusu

Gitmek geçse aklımdan
Hemen yorum
Nereye, nasıl, ne zaman?
Oysa ben vazgeçtim
Uyu yorum.

Demek geçse aklımdan git
Git mi yorum
Kime, nerde, ne zaman?
Oysa ben haddim mi
Uyu yorum.

Ne gitmek geçebilir aklımdan
Ne de git demek.
Ben eli kolu bağlı
Ağzı dili bağlı
Yaşa yorum
Sevin emi yorum.

Behçet NECATİGİL

Bütün bu hakikatlerin milletçe iyi telâkki ve iyi hazmedilmesi için her şeyden önce cehli ortadan kaldırmak lâzımdır. (1922)

Son on yıl içinde Atatürk'ün ilkelerine arka çevirmiş bir yönetimi 27 Mayıs günü aydınlık bir sabah başlarken deviren yeni devrimciler; her şeyden önce, dünyaya karşı olan bütün ödevlerimize bağlı olduğumuzu bütün dünya uluslarına duyurmuşlar; sonra, gidilecek yolun bilim yolu olduğunu söylemişlerdi. Yine o günlerde radyolar bize, yeniden Atatürk çağının açıldığını muştuluyordu.

Atatürk'ün eskimiyen, aşınmıyan düşünceleri, yol göstermeleri 27 Mayıs'ta yeniden Türk ulusunun yaşama ilkeleri olarak ona sunuluyordu.

Atatürk'ün Onuncu Yıl Söylevi'ndeki sözün anlamı tazeleniyordu : **«Ne Mutlu Türküm Diyene! (*)**

(*) Bu konuşma, 10 Kasım günü Ankara Radyosu'nda okunmuştur.

dost'tan mektup

Dergimize gönderilen şiirlerin (özellikle şiire yeni yeni başlamış çok genç ozanların gönderdiği şiirlerin) çoğunda ortak bir yön var. Birçok ortak yön var ya en belirgini, en göze çarpanı bu. Şiirimize nerdense gelip yerleşmiş, yanlış bir anlayış.

Bir takım sözler vardır, «şiirin anası ızdıraptır» gibilerden. Abdülhak Hâmit'in de bu çeşitten, oldukça da gülünç bir şiir tanımlaması var; **«Şiir, bir hakikatı müthişenin tesiri altında kalıp hiçbir şey söyleyememektir.»** Bunlar, bu çeşitten sözler, şiirimizi uzun bir süre baskı altında bırakmış. Gerçekten, gerek kendi şiirimiz, gerek batıdan, çevirme yolu ile dilimize getirilen şiirler, hep böyle «ızdırap»la, «gam»la beslenmiş şiirlerdir. Bütün batı şiiri böyldir demek istemiyorum. Ama biz, anlayışımız, yaradılışımız gereği, çevirirken hep böylelerini seçmişiz bir zaman. Üstelik yanlış da anlamışız. Batı ozanındaki çok kendine, ozanının yaşamasına bağlı, bir deyimle somut «ızdırap»ı, biz, ne olursa olsun şiirde bir «ızdırap» gereği olarak yorumlamışız. Şiirimize çoğu zaman, «ızdırap» duyan bir kişi değil, soyut bir «ızdırap» kavramı girmiş böylece. Tanzimattan bu yana, özellikle ortalama ozanların yazdıkları şiirler, böylesi ısmarlama, şairane ızdıraplarla doludur. Yalnız ortalama ozanlar değil, çoğu zaman iyileri bile yapmışlardır bunu? Serveti Fünun'un en iyi ozanlarından Cenap, kar yağarken durup durup kahırlanır öyle yazar şiirini. Bütün aşk şiirlerimizde kan kusulur. Hele hece şiirimiz hemen hemen tepeden tırnağa böyledir. Ta Orhan Veli'ye gelene kadar da böyle sürmüştür.

Yakın bir geçmiş bu. Bugün birçoğumuz halâ hece şiirlerinden alırız ilk şiir eğitimimizi, tadımızı. Bu yüzden onun hâlâ büyük etkisi var yetişmemizde. Şiire geçmişten başlamak kötü değil elbet. Hatta bir yerde gerekli bile belki. Ama birtakım korkuların bulunduğunu, bazı sapmaların olabileceğini de bilmek gerekir. Bir çağın, bir dönemin şiiri, ancak o dönemin eğilimlerine, isterlerine karşılık verebilir. Hece şiirini yapan duygularla, özgür koşukla da olsa bugün yazılan şiir, heceden uzaklaşmış, hece şiirini getiren dönemden uzaklaşmış sayılamaz.

Büsbütün de yanlış değil, «şiirin anası ızdırap»tır gibisinden sözler. Ama, şiirin anası ilkin ve sadece «ızdırap» değildir. İkincisi bu «ızdırap» yukarda da söylediğimiz gibi, ozanının yaşamasına, kişiliğine çok bağlı bir «ızdırap»tır. Yoksa sadece soyut bir kavram olarak «ızdırap» değil.

Bize gelen şiirler de böyle. Yaşları, yaşamaları gereği hiç de «gam»lı olmaması gereken birçok genç ozan, bakıyorsunuz şiirlerinde zoraki bir

«hüzün», bir «keder» içindeler. Bu gelenektir onları böyle kovalayan. Bir yazının şiir olması için ille «gam»lı, «hüzün»lü, «ağlamak»lı olması gerektiğine inanmışlar bir kez. «Gam», «hüzün», «Keder» yalnız yaşlılarda mı olur? Değil elbet. Bunların yaşı yoktur. Yalnız, sadece bu duygularla şiir yazılabileceğini sanmak yanlış. Bunları bir bezek, bir donatım gibi takınmak yanlış. Ozan, yaşamasında gerçekten varsa bunlar getirmeli, kendine göre, kendine yaraşır, kendine uygun bir biçimde getirmeli. Demek isteğimiz bu.

T. BAKÖREN : Mektubunuzun tarihi oldukça eski. Ancak yanıtlayabiliyoruz. Kusura bakmayın. Önce mektubunuzdan bir yeri düzeltelim. **«Bu yüzden birkaç seneden beri sırf zevk için yazdığım şiirlerin...»** diyorsunuz. Düzeltirken de küşümlüyüz. Gerçekten şiir ne için yazılır? Belki gerçek bir ozan için bir tek yanıtı vardır bunun; yazılmadan edilemediği için. Ama her halde «sırf zevk için» yazılmaz. Yazmaktan elbet büyük bir tat alır kişi. Hatta bu bir mutluluk bile sayılabilir bir yerde. Ama «sırf zevk için» başka şeyler de yapabilir kişi. Şiir daha başka, daha köklü bir çıkış sebebi ister. Ülkemizde nasıl olsa para kazanmak için yazılamaz şiir, ama hiç olmazsa «sırf zevk için» de yazılmasın.

Şiirlerinize gelince, belli belirsiz, belki daha doğrusu acemice bir japon şiiri havası var onlarda. Yalnız siz, o şiirlerin, türkçeye çevrilirken bürünüverdikleri düzyası edasına kapılmışsınız. Şiirlerinizin hemen hiçbirinde «mısra» yok.

> **Umutlarımı yitirdiğim yerden**
> **Bir sonraki istasyon için**
> **Biletimi;**
> **Yalnız «Gidiş» alacağım.**

Yukarıya aldığımız bu şiiri rahatça bir düzyazı tümcesi olarak düşünebilir, yazabilirsiniz. Ayrıca, büyük ölçüde düzyazıya ait olan bazı noktalama işaretlerinin şiirlerde kullanılmasında çok dikkatli davranmak gerek. (;) işareti, bilirsiniz, düzyazıda bir sözü açıklamaya girişilirken kullanılır daha çok. Siz bu şiirinizde bu işareti zaten gereksiz, yanlış kullanmışsınız. Doğru bile olsa, bu işareti yahut bana benzerleri kullanma gereğini duyduğunuzda bir kez düşünün. Şiirin böyle açıklamalara, bir düzyazı mantığı içinde açıklamalara hiç dayanması yoktur.

Şimdilik sadece bir hazırlık döneminde olduğunuzu düşünüyoruz. O Japon şiiri etkisini sıyırın üstünüzden. Bu hele bir yerde, bizim «esprit» şiirimizle karışıverince büsbütün güçsüz, gereksiz, yapmacık kalıveriyor. Günümüz şiirine daha yaklaşmaya çalışın.

Y. Ö. DEMİR : Sizin şiirleriniz de uzun zamandır elimizde. Şiirlerinizin yadsınmaz bir kişiliği var. Her zaman iyi şeyler yazabilirsiniz, söyleyebilirsiniz sanıyoruz. Bu kişiliğinizi geliştirin. Yalnız size söyleyeceğimiz bir tek şey var. Denebilirse «sensation» dan kaçının şiirde. Bunu en çok benzetmelerde yapıyorsunuz. Böyle birden bire vurmak okuyanı. Ön-

ce bu düşünceniz yerini bulmuyor değil, ama sonra birden farkediliyor bu «sensation». Üstelik bazı hallerde pek «mécanique» olduğu için büsbütün size karşı oluyor.

«Papyonumuzu içiyoruz biz. Pipomuzu elliyoruz biraz da...»
mısrağınızda olduğu gibi.

«Sensation» dan ne anladığımızı aktarmaya çalışalım. Örneğin, daha önceden hiçbir hazırlık olmadığı halde, birden;

«Parmaklarını yakıyor dudaklarında bir darağacı»
bir darağacı şaşırtması, yahut, «düşeş gelinlik», «gelesi bol şarkılar», «bir yeşil sırılsıklam olurdu» gibi benzetmeler, görüntüler. Belki yanılıyoruz ama bunlar bize «sensationnel» geliyor. Sizin şiirinizin bu çeşitten vurmalara gereksemesi olmamalı.

Bize kalırsa bu çeşitten başvurmalar, şiiri bir yere kadar, renkli, yaşamalı kılıyor, ama bir yerde hızlandırıyor, çarçabuk geçiriyor önümüzden.

Şiirlerinizin birçoğunu yayımlamak isteriz. Ama bu kez yalnız birini, «**Yeşil Geyik**»i yayımlayacağız. Sizin çok daha güzel şiirler yazabileceğinize inanıyoruz. Yeni şiirlerinizi gönderin bze.

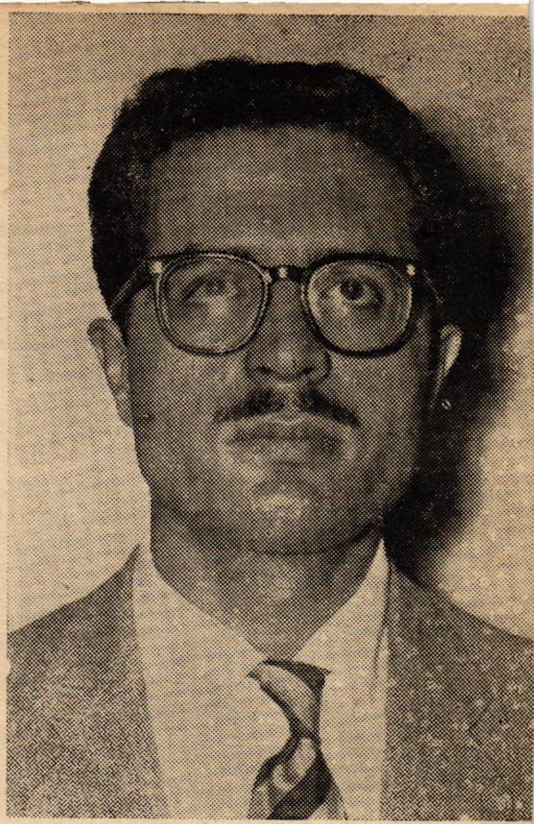
A. KIRDAR : Bizde iki şiiriniz var. İkisi adama'lı (ithaflı). Gerçi şiirle doğruca bir ilintisi yok ama, şiirlerinizi böyle sık sık adama'yın. Bu bir yerde sizi bağlar da onun için söylüyoruz. Bir adama'yı düşünerek yazdığınız şiir bağlar sizi sanıyoruz.

Şiirlerinizin ikisi de bir anlayışta şiir düzlemine varabilmiş. Hemen hiçbir aksamaları yok. Ama, biz bu iki şiirden yalnız bir mısra çıkartıyoruz. Bize göre yeni ve güzel. Size bir fikir verir düşüncesiyle değil, sevdiğimiz için alıyoruz buraya;

«Seni çizerim duvarlara siyahlığıyla gözlerimin»
Kusursuz şiir yazmaktan korkun, acemi olmaktan, yanlışlık yapmaktan çekinmeyin. Şiirlerinizin kusursuzluğu bir yerde, alışılmış, denenmiş, doğruluğu, şaşmazlığı saptanmış bir anlayışa bağlı kalmaktan geliyor. Bunun dışına çıkmaya savaşın. Gerekli de ondan. Şiirde her ozan ancak kendi kişiliği ile vardır.

Bekleyeceğiz başka şiirlerinizi de.

Gazetecilik Başarı Armağanı Yarışması

İstanbul Gazeteciler Cemiyetinin düzenlediği «Gazetecilik Başarı Armağanı Yarışması» nda derece alanlara 22. Ekim. 1960 günü armağanları verildi. 22. Ekim ayni zamanda Türk Gazeteciliğinin 100 ncü yıldönümü günlerine rastlıyordu. Hatıra gelen ilk şey, Ankara'lıların böyle bir harekete niçin yönelmedikleri... Genç Rüzgârlı Sokak, yaşlı Bâbıâli'yi daha bir ciddiye alsa iyi olur gibimize geliyor.

Jüri üyelerine bakılınca armağanların ne şekilde dağıtılacağını anlamak zor olmuyor : Ahmed Emin Yalman, Bedii Faik, Hasan Ali Ediz, Prof. Ziyaettin Fahri Fındıkoğlu, Prof. Sabri Ülgen, Doç. Sabahattin Zaimaoğlu, Hadi Bara, Hasan Refik Ertuğ; Tevfik Erol, Alp Zirek.

Fotoğraf armağanı dışında; ödüllerin Akbaba, Akşam, Vatan ve Dünya gazeteleri arasında pay edilmesi yanında Sekreterlik - Mizanpaj konusunda seçme yapılmamış olması dikkati çekiyor. Armağana değer birinin bulunamıyacağını önceden düşünmüşlerse mi-

Haritada Beş Nokta'dan:

Kul Mustafa Pezer idi hileden

Tarık DURSUN K.

Kul Mustafa dediğin bir yiğit uşak. Boy onda, bos onda. Akranları arasında bileğini eğecek kişi çıkmıyor. Kırk günlük yola gidilse, ipil ipil aransa, Kul Mustafanın üstüne saz çalıp türkü düzeni bulunmaz.

Mustafanın bir baba yarısı varmış, küçükten gözüne kesmiş Mustafayı, hele kadın-kızım bir büyüsün, yaban ele vereceğime Mustafama veririm, der dururmuş. Kızı da kız olsa bari! Ufacık tefecik, daha ergenliğini bilmemiş bir yavru kuş. Akranları, Kul Mustafayı deliye dönderirlermiş:

«Hey koca Mustafa! Sen bu kızı alırsın, alır bir güzel kundaklarsın, üç ipli salıngaç kurar içine yatırır; türkü çağırır, bir güzel pışpışlarsın..»

Aman aman hey, demiş Mustafacık. Amanı bilin mi amanı? Ben bu kızı hiç mi hiç alamam; alamam da kundaklayamam da. Ne sallıngaçlar kurarırım, ne de türkü çağırır, pışpışlarım. Ben hiç bir işler edemem, ben bu kızı alamam.

Baba yarısı amca, koymuş kafasına bunu bir kez, olmaz olmaz!

«Mustafa, hey güzel Mustafa, kardaşımın yadigârı, gözümün teleği Mustafa!» demiş. «Bunca inada ne gerek. Sen bakma itin köpeğin sözüne. Sarı buğdayı kara toprağa çalarsın, üstünü üstünü örtersin, tohum yarılır toprağı zorlar: tohur verir fide olur. Fide olmadan buğday sap mı büyütür, baş mı tutar? Gül konca tomurmadan al konca mı olur?»

---

zanpajdaki titizliği, manşetlerinde açıkca görülen sorumluluk duygusu ve isabetlerle Abdi İpekçi sağlık verilebilirdi. Karikatürde «mansiyon vermiye değer bir çizgi bulunamamıştır» kaydı, çizgicilerimizin milletlerarası sergilere rahatça girebildiği şu yıllarda ihtiyadla karşılanmıya değer. Bu arada sanatcı arkadaşımız Tarık Dursun K. nın birinciliği hoşnudluk verici. Ötedenberi gerek sanat ve gerekse gazetecilik alanlarında verimli çalışmalarıyla böyle bir armağanı hak ettiğine şüphe yok. Öbür ödül sahiplerinin de haklarına sözümüz yok. Yok da hareketli bir kadrosu olan İstanbul basınında «boş kalmış mansiyon» bulunmasını iyi karşılamadık. dergi

Mustafa dinlememiş. Söyler söyler:

«Amanı bilin mi amanı?» dermiş. «Hele ak saçına, koca sakalına kurban olduğum amicam; ben bu kızı alamam, üç ipli salıngaç kuramam, gece gece türkü yakıp çocuk pışpışlayamam..»

Amca zorlu ya, Kul Mustafa da zorlu. Bir türlü kesişememişler. Mustafacık bakmış olmayacak, kötüye dönecek: «Öyleyse ben bu diyardan giderim, başımı alır giderim» demiş, yollara vurmuş. Kız kısmının kulağı her bir vakit delik olur. Amca kızı, Mustafaya edilenleri, Mustafanın tek tek dediklerini hep duyarmış. Duyar da bir hoş olur, bozulur, iki gözü kan çanağı hüngür hüngür ağlarmış. Onunkisi Mustafaya tutkunçluğundan değil. Olsa olsa «hele bizim adımız karaya varırsa kimler alır?» diyesinden.

Mustafacık boynunda sazı, elinde demir asa, ayağında demir çarık o diyar senin bu diyar benim gezmeye başlamış. Hikâyenin burası, türkü çağırsın da çoşkunluk versin diye düğün evine giden, dönüşünde çadırında Küçük Ali'nin yeğeniyle Karakız'ı bir yatakta yatar bulan Karacaoğlan'ın kırık yürekle kendini yollara atışına pek benzer.

YILLARIN ARDINDAN:

Mustafacık, gezmiş babam gezmiş. Durmamış, dinlememiş Beş yıl mı, on yıl mı ne geçmiş aradan, bir yerlerde aklı başına gelmiş, demiş: «Gayri o kız da amicam da benden umut kesmişlerdir. Kız ya bir kocaya varmıştır, ya da ölüp gitmiştir. Dönsek nice olur?» İyi olur, diye kararlamış. Gerisin geri dönmüş. Az gitmiş, uz gitmiş, dere tepe düz gitmiş, dokuz ay on gün gitmiş, sonunda kendi otağına varmış. Bir yamacın üstünden baka dururmuş köyüne kentine. O yamacı indi mi, baba yurdunda demek. Soluğunu alıp vermiş, ağır ağır inmiş yamacı. Hemen daha başlarda bir çeşmecik varmış, gece gündüz şeker şerbet buzlu suyu akarmış, gelinler, kadın-kızlar hep bu çeşmeden su doldururlarmış. «Şunca yolu teptik, içimiz dışımız tere kesti, varıp bir suyundan içelim çeşmemizin.» demiş Mustafa, çeşmeye yürümüş. Yürümez olsun! Hay ayağın kırıla da gidemeye Mustafacık!

Varmış ki, ne görsün? Çeşme başında elinde toprak desti ahû gözlü, sırma saçlı, kalem kaşlı, nar ağızlı, ak elleri boğum boğum kınalı bir kadın-kız... Tınmadan etmeden suyunu doldurur. Mustafa bir bakmış, o an can kafesinde bir yer çın çın ötüp kopmuş.

Mustafanın köye iner inmez ilk işi, bu kızın neyin nesi kimin fesi olduğunu sorup öğrenmek olmuş. Söylemişler, adıyla sanıyla baba ünüyle söylemişler ki, bu ahû, Mustafanın amıcası kızıdır. Mustafa, duyunca bunu, «yaaa!..» demiş, susmuş. Yerleştiğinin

üçüncü günü, köyün kocalarına gitmiş, meseleyi açmış : «Ben onsuz edemem. Kızsa da alırım, dulsa da..» demiş, «varın dünürcü gidin, isteyin..»

Kocalar severlermiş Mustafayı. Hatırından çıkmamışlar. Kalkmışlar gitmişler, önce hoş-beş etmişler hallice, sonra : «Elçiye zeval olmaz. İstemek bizden, verip vermemek sizden..» demişler; Allahın emri, peygamber efendimizin kavliyle, demişler.

Kadın-kız kısmı, kinci mi kinci olurmuş. Amıca kızı, Mustafanın ilklerden ettiğini unutur mu, sindirir mi hiç içine? Gelenlerin yüzüne gülmüş :

«N'oldu?» demiş, «N'oldu, hangi dağda koca kurt öldü? Hani ben kundak bebesiydim, hani ben üç ipli salıngaçlarda türkü çağrılarak uyutulurdum, hani ben pışpış bebesiydim? Hani beni almazdı ya, itin köpeğin maskarası, güldürüsü olmazdı ya? Şimdi devran mı değişti, ben mi değiştim? Ben ben'im, devran yine o devran. Peki, nedir bu Kul Mustafanın ettiği ya?» demiş, sormuş.

Kocalar sakal sıvamışlar, derin derin düşünmüşler. Sonunda :

«Oy kızım, kadın-kızım!» demişler. «Aşk odunu yüreğine düşürmüşsün bir kez Mustafanın; ne desen, ne söylesen kâr eylemez. Er kısmının aklı evvel olmaz, kocadıkça devşirir. Geçmişe mazi, yenmişe kuzu. Sen dünü bırak, bugüne bak. Mustafa yiğit kişidir, birbirine yaraşırsınız..» demişler.

BENİM GÖNLÜM AMMİM KIZI MEYREMDE :

Amıca kızı zorlu mu zorlu, berk mi berk. Dediğim dedik demiş. Anan yahşi baban yahşi demişlerse de söktürememişler.

«Dünyada bir o kalsa er kişi niyetine, bir ben kalsam kadın-kız niyetine, yine gönül indirmem ona» demiş. «Varmam etmem. Varın kendine ammin kızı Meyrem böyle böyle diyor deyin, umudunu kessin, gönlünü benden öte kişilere indirsin.»

Dünürcüler «gayrı günah bizden gitti, boynumuza borcu eda ettik» deyip yekinmişler, Mustafaya gidip hikâyeyi anlatmışlar. Mustafacık daha beter tutuşmuş. Deli divane olmuş, mecnunlara dönmüş. Türkü söyler, aval aval dolanırmış :

Kavum aşiret bir sualim var size
Çıkmışım Mansur gibi dara ben
Korkarım yârimi yâd eller alır
Boğulurum namus ile âra ben

Benim gönlüm seyir ile seyranda
O kız gezer düğünlerde bayramda
Benim gönlüm seyir ile seyranda
Korkarım ki hasret gidem yara ben

Kul Mustafa der ki ecelim yakın
Ahiret gömleğin boynuma takın
Yarin yüreği alafa yakın
Hem yanmışım ateş ile nâre ben

Mustafacık gün güne erimiş solmuş, yemeden içmeden kesilmiş. Sonunda yorgan döşek hastalanmış. Tutkunun sonu nedir? İnce hastalık. Her gün parça parça kan kusarmış. Vakti zamanı sırası gelmiş, ölüm kapıyı tık tık vurmuş. Başında toplaşanlar görmüşler ki : Kul Mustafacık gitti gider, yolcu.

«Bari haber salalım ammisi kızına da kalksın gelsin, Mustafa ölürse bile yârini karşısında göre göre ölsün..»

Meyreme haberler salınmış. Meyremcik, o an komşu köylerden bir kızın düğününe hazırlanırmış, ala yeşiller giyinmiş, telli pullar sarınmış. Söylediklerinde kırmamış, peki demiş. Beklenmez ya, bereket demiş. Düğün evine konuk gidicilere hele bekleyin siz, şimdicik gelirim, demiş, bir koşu seğirtmiş. Kapıdan içeri girmiş. Eşikten gül endamını germiş, salındırmış. Mustafacık, gözlerini açmış, sırtını pufla yastıklara dayatıp doğrultmuşlar. «Verin benim sazımı» demiş yalnızca. Sazını vermişler, kıza bakıp bakıp iki dımbırdatmış, üç söylemiş :

Seyredip de seyrangâha gelirken
Doğru yolun dost köyüne düş geldi
Ben kendi derdime derman ararken
Başımıza türlü türlü iş geldi

Türlü libas giymiş boylu boyunca
Mah yüzüne bakamadım doyunca
Kız gel seninle helallaşak deyince
Kan ağladım gözlerimden yaş geldi

Hüsn-ü cemaline yetişmez beha
Şu yalan dünyada nem kaldı daha
Seni ısmarladım güzel Allaha
Kömür gözlüm çok sevdiğim hoş geldi

Senin gönlün seyranlarda sefada
Benim gönlüm gam yükünde cefada
Madem gönlün yokmuş Kul Mustafada
Ruhu çıktı can evine kış geldi

Rivayet ederler ki : Âşık Kul Mustafa bunları çalıp söyledi, sonra da kuş gibi düştü, o saat öldü gitti.

Toprak dağıtımına Gidenler

Mahmut MAKAL

Üniversite öğretim üyelerinin halkı aydınlatmak üzere yurt gezisine çıkmaları kendileri için kazançlı olmuştur zannımca. Çünkü gözleri önünde bir çok önemli memleket meselesi de elle tutulurcasına ortaya çıkmıştır. Yanlış raporlardan, gelişigüzel istatistiklerden dem vurarak meselelerimize hal yolu aramak yerine, yerinde gözlemlere dayanarak halkın kurtuluşuyla ilgili kararlara varmak zamanı gelmiştir. Bunu, sırf üniversite ilişkinlerinin gezi yapmasından dolayı değil, özellikle Milli Birlik Komitesi üyelerinin gezileri dolayısiyle söylüyorum. Aslında Komite üyeleri halkın içinde bulunduğu şartları yakından bilen halk çocuklarıdır. Görevleri gereği köy-kent gezmiş, memleketlerini içinden tanımışlardır. Bu kez yetki ile dolaşarak ivedi el atılması gereken dertleri bir kere daha görmüşler ve saptamışlardır. Önümüzdeki mevsim, bu gezi sonucunda alınacak önemli kararlara, çıkacak önemli yasalara gebedir.

Düne kadar, köye giden herhangi bir yönetici «Bir isteğiniz, bir derdiniz var mı?» diye sorduğunda, «Sayenizde iyiyiz» karşılığı alamayınca kızar, öfkelenirdi. Ancak onun anlattıklarını dinlemek, baş sallamak, emirlerini yerine getirmekti halkın yapacağı iş... Son yıllarda, iyimserlik verecek derecede olmasa da, halk bazı dertlerini ayağına gelenlere açmaya başlamıştır. Sözgelimi, anlaşılmaz nutkunu bitiren bir vali, başka istekleri olup olmadığını sorduğunda, «Karnımızı nasıl doyuracağımızı söylemiyorsunuz, biz burada dört ağanın başını bekleyip duruyoruz», diyenler çıktığını gördüm. Ama vali Bey bu içten ve haklı dileğe, yarasına bir merhem sürülür mü diye canını dişine takıp konuşan bu çilekeş dilekçiye, «Sen komünistlik mi istiyorsun?» diyerek gereksiz bir karşılık vermiştir. (Buradan da, kilit noktalarında bulunduracağımız görevlileri iyi seçmek, halkla nasıl ilgilenilmesi gerektiğini onların kafasına sokmak problemi çıkıyor...) Köylerine su getirilmesi için su borusu isteyen, su yolunu kendileri açan köylülere kaymakamın, «V. C. listesine yazılırsanız demir boruları yollarım» dediğini üzülerek kulaklarımla duymuştum bir köyde. Köye gelen bir bakan da çeşitli memleket me-

Pavurya

Göğül odasından bir pavurya başını çıkardı.

— Sol ne kadar uzak, dedi.

Libya, sefine, beyoğlutaşı/bir deniz ermeni gerindi. Bir 3 eden 2'den daha gerçek bir I yoktur, dedi Forneret. Pavurya gidip göğün hendeğine ağdı.

Ben yalnızlık doluydum. İo'ya verdim ormanlarımı. Sarı ağzı sularımı aldı durdu. Sen geçiyordun, korkuncu, cinneti denemek istiyordum.

Yanında arka pencereler gibi sıkıntılıydı ermeni esmerliğim.

Çıplaktık, sıkıntılı bir hiristiyanlıktı çıplaklığımız.

— Su uyuyordu güzel ve iri.

Sabahın ışıklı suyuna demir attı sefine. Bunalımın güzelim elleri boşlukta kaldı. Denizin pencereleri sürgülüydü. Ben seni bekliyordum.

Bir uzun taşlıktı gözlerin, Yahudi evleri gibi.

İlhan BERK

---

seleleri hakkında bilgi isteyen köylüleri, onlara cevap vereceği yerde kızan, onlara cevap vermeye tenezzül etmeyen bakanlar da gördüm. Halk sevgisini benliğine sindirmemiş yöneticilerin davranışlarını ve halka lâyık olamayışlarını burada bırakarak, öğretim üyelerinin geçenlerde yaptığı gezilere dönelim :

Artık öğretim üyeleri de, Komite Üyeleri gibi halkla içten ilgilenmekte, halka inanmakta ve önem vermektedir. Bunun başka yolu da yoktur. Onuncu yıl marşından çıkarıp uygulamalıyız artık «imtiyazsız sınıfsız kaynaşmış bir kitleyiz» deyimini. Kendimize gelmeli, halkımızın durumu, meseleleri nelerse olduğu gibi saptamalıyız artık. Ondan sonra da ağasının beyinin göz yaşına bakmadan yasalarla sağlama bağlamalıyız işlerimizi.

Urfa taraflarına giden öğretim üyelerini, köylüler sevinçle karşılıyorlar. Aralarında yarım yamalak Türkçe konuşan bir kaç kişi çıkıp çevirmenlik yapıyor. Sevinmelerinin nedenini

soruyor üyeler, bu çevirmenlerin aracılığıyla.

«Toprak dağıtmaya geldiğiniz için seviniyorlar. Bir de köyümüze su getireceğinizi umdukları için.» diyor çevirmenler...

Bizimkiler, nutuk çekmekten başka ellerinden bir şey gelmiyeceğini söylüyorlar, her iki taraf da üzülüyor. Gene de bu manzarayı üyelerin görmesi çok faydalı olacaktır. Palavranın, bağırmanın para etmediğini, halkın iş ve hareket beklediğini, geç de olsa gözleriyle görmüşler, kulaklarıyla duymuşlardır. Bunlardan bir arkadaş, Orhan Duru, «Hiç kimse dinden bahsetmedi, dinle ilgili bir şey istemedi» diyor. Biz yıllardır, halkı namaz oruç laflarıyla aldatacağımızı sandık ve aldatmaya çalıştık. Urfa köylülerinin istekleri ders ola bize!

Urfa taraflarında halk, yiyecek buğday arıyor, aç. Ürünü bire iki zor almışlar. Oysa oradaki toprak bire otuz verecek güçte. Baraj yapmak kolaydır bu bölgede, böyle bir kuruluş, toprağın kurtuluşunu, dolayısiyle köylünün kurtuluşunu sağlayabilir. Gereksiz yerlere yapılan barajlara acımak düşüyorsa da bize, devletin olanaklarını köye doğru hemen çevirmek ve ihtiyaç olduğu yerlere yatırım yapmak eğilimi bizi sevindiriyor. Bu düşüncenin uygulama alanına çıkarılmasını dört gözle bekliyoruz.

Duru diyor ki : «Biz halkı aydınlatmaya gitmiştik, halk bizi aydınlattı.»

(Gerisi 58. sayfada)

Saint-John PERSE

1887

İlhan BERK

Bu yılın, Nobel Edebiyat Armağanının, Saint - John Perse'e verilmesi, genel olarak iyi karşılandı. Buna da sebep, Perse'in bir kaç yıldır bu armağana en kuvvetli aday olarak gösterilmesidir. Zaten, dünyadaki yankıları da bunu gösteriyor. Nitekim, T. S. Eliot bu sevincini şöyle belirtiyor:

«Nobel Edebiyat Armağanının Saint John Perse'e verilmesine çok sevindim. Ben bir otuz yıldır onun hem bir okuyucusu hem de hayranıyım. Bir gün, bu armağanı Perse'in de kazanacağını umuyordum.»

Öte yandan, T.S. Eliot gibi Nobel Edebiyat Armağanı almış olan ünlü İtalyan ozanı Salvatore Quasimodo'da şunları demektedir:

«Fransa iki yıl aradan sonra, nihayet Nobel armağanını Saint - John Perse'le kazandı. Perse, Avrupa şiirinde yeni akımın prenslerindendir. Rimbaud'nın geleneğini sürdürmektedir. Buna son derece de bağlıdır da. Ayrı ayrı yolların adamları olmamıza karşın, kendisini candan tebrik ederim. Saint - John Perse İtalyancaya daha önce çevrilmişti, fakat bu çeviriler çok zayıftır.»

Saint - John Perse 1887'de Antillerde, Guadeloup'da doğdu. İlk kitabı olan (Eloges : Övgüler) da burada geçen çocukluk günlerinin yankılarını buluruz. Uzun zaman hiçbir ilgi görmeden yazdı. Zaten bugün kullandığı adı çok sonraları kullanmıştır. Bununla da Perse'in ün peşinde koşmadığı kolaylıkla anlaşılır. Exil (Sürgün) adlı kitabıyla ilk ününü yaptı diyebiliriz. Exil'i, Pluies (Yağmurlar), Neiges (Karlar), Vents (Rüzgârlar) kovaladı. Oldukça büyük bir çoğunluğa duyurulmasını daha çok Jean Paulhan'a borçludur diyebiliriz. Buna Eliot'un, Amerikan ozanlarının yaptığı çeviriler de enikonu yardım etmiştir. Bugün, hemen hemen bütün büyük dillere çevrilmiştir.

Kitaplarında doğaya büyük yer vermiştir. Bu doğa içinde, insanlar, onların kaygıları, sevinçleri başta gelir. Bizim âyetlerimize benzer bir biçimde yazar. Bu bakımdan, Paul Claudel'in bir devamcısı gibi görünebilir. Ama bu salt biçime özgü birşeydir. Öz olarak onunla hemen hemen hiçbir bağ kurulamaz.

Perse, yeryüzünün en büyük yalnızlarından biridir. Yalnızlığını hiçbir şeye değişmez görünüyor.

Kitapları : **Eleges, Poême à l'étrengère, Pluies, Neiges, Vents, Amers, Chroniques.**

Saint - John Perse

Şarkı

Çeviren : İlhan BERK

Tunç yapraklar altında bir tay doğuyordu. Bir adam ellerimize acı yemişler koydu. Yabancı. Geçen. İşte taşraların o bayıldığım gürültüsü... «Selâmlarım seni, kızım, yılın en ulu ağaçları altında.»

Güneş Aslan burcuna girdi çünkü. Ve yabancı parmağını ölülerin ağzına koydu. Yabancı. Gülen. Bize bir ottan söz ediyor. Ah! o taşraların rüzgârları ne çok! Ne ferah yollarımız! ne tatlı boru sesi ve ne kadar bilgiççe o kanat hengâmesinde tüy!... «Ruhum, büyük kız, bize benzemiyen halleriniz vardı sizin.»

Tunç yapraklar altında bir tay doğdu. Bir adam ellerimize acı yemişler koydu. Yabancı. Geçen. Ve işte tunç bir ağaçta büyük bir gürüldeme. Şarkının bağışı, güller ve karasakız! Gök gürültüsü ve flâvta sesi odalarda! Ah! ne ferah yollarımız! ne tatlı boru sesi ve ne kadar bilgiççe o kanat hengâmesinde tüy!... «Selâmlarım seni yılın en güzel urbası altındaki, kızım benim.»

Övgü I

Etler kızarıyor dolu rüzgârda, salçalar oluşuyor

ve güçlü dumanları yollara yükseliyor, yolcuyu buluyor.

O zaman kirli yanaklı Düşçül yolcu,

baskılar, tuzaklar, parıltılarla çizgili eski düşten uyanıyor,

ve terlerle süslü, etin kokusuna doğru yürüyor

sürüyen bir kadın gibi : tüllerini, bütün üstündekilerini ve dağınık saçlarını.

Nâibin Hikâyesi

Yendin! yendin! Kan ne güzeldi, ve iki parmağıyla kılıcı silen el

Bir gündü

gökte aylar vardı. Ve biz sıcaktan bunalmıştık. Ellerindeki kafeslerde yeşil kuşlarla kaçışan kadınlar hatırlıyorum; alaycı sakatlar; ülkenin en büyük gölünde takla atan durgun adamlar... ardında çitlerin bir peygamber tek gözlü bir deveyle koşuyordu...

Ve bütün bir akşam, yanan ateşlerin etrafına dizdirildiler flavta ve kanunla şarkı söylemekte en usta olanlar.

Ve insan meyveleriyle yüklü odun yığınları yıkılıyordu. Ve krallar ölümün kokuları arasında çıplak yatıyorlardı. Ve kardeş küller sıcaklığını yitirdiği vakit

işte bu ak kemikleri topladık

saf şarapta yıkanan.

Gemilerini Koyvermiyen Kaptanlar

Veysel ÖNGÖREN

Filmlerde; denizaltıların, taşıt-gemilerinin, zırhlıların olmadık işlere girip çıktıklarını, hep kaptanın tek eliyle yöneltildiklerini görüyoruz. Çoğu kaptanlar «benim gemim» dediler mi akan sular durur. Tek sorumlu, tek ışığa ve karanlığa gidecek yolu bulup çıkaracak odur.

Şiirle ozan da öyle. İstemi ve oyunuyla ozanın sözcükleri, dizeleri, şiiri yönetmesi gerekir. Alabileceği tüm yardımların çıkışı gene kendisindendir. «Sanat öğretilmez öğrenilir» sözünü buraya bağlıyabiliriz.

Bunun içindir ki ozan önce kendini yapmalıdır. Şiire bir anlamı, bir yönü, bir gerçeği kendince verebilmeli, özgü bir sanat görüşüne varabilmelidir.

Ozan kişiliğinde, görüş, bölünme kabul etmez. A'ya, B'ye, C'ye bir anlam verip onları birbirine bağlar da; A, B, C, kadar önemli, şiirde öğe niteliği kazanan D'yi bir yoluna koymazsa, gelişigüzel kullanırsa bir şiir görüşüne varmadığını hatta varamadığını saptıyabiliriz.

Ülkemizdeki son çabalarda bunun yaygın bir yeri var. Kocaman savılardan geçilmiyen bir dönemde bunu yaygın olarak görmek şiirin hafife alındığını ve kolay başarılar salgınına uğratıldığını gösterir.

Cemal SÜREYA ilginç bir örnektir. Şiir eğiliminin ne yolda gittiğini, az çok öğrendiğimiz ozan, nedense, hiç de gözden kaçmıyacak bir savrukluk içindedir.

555 K adlı şiirini ilk dinlediğimde heyecanlı bir anında raslantıya geldiğini sandım. Yahut o günlerin gerektirdiği bir itmeyle olanlara bir hız vermek istediğini. Bu da bir ozanın hakkı, üstelik göreviydi. Ama ille şiirle değil. Gene de olur mu verme, olur mu iş için, dedim.

Sonra şiir yönünden ciddiye alıp yayımlaması, üzerinde durması beni şaşırttı. O şiirin, ozanın kendine ait olan iç yapıyı adamakıllı gölgeliyen kaba yapısı, Hisar'cıların iyice deneyip bir yana koydukları yapıydı. Örnekleri de verildi. Vehbi Ediboğlu (gerçi Hisar'cılara girmez) SİNAN - YU adlı şiiriyle güzel bir örnek. Bu yapıyı, özellikle, Ediboğlu iyi işledi.

Ayrıca «cebren ve hile» sözü Atatürk'e mal olmuş bir güzellik-

tir. İnönü, «Sizi ben de, ben de kurtaramam» demişti. «Sizi Tanrı'lar bile kurtaramazlar» mısra'ının güzelliği de açıkça ona ait.

Sade bir şiir üzerinde değil açıldıkca diğerleri üzerinde de ayni neni görebiliyoruz. Üvercinka'yı tanıyacak olursak, Cahit Külebi'yi Attila İlhan'ı hatta O Veli ve Sait Faik'i kuvvetle çağrışımlıyan yanlara kolayca rastlıyabiliriz.

Kanto şiirinde orijinal gibi duran o, treli iki mısraları, daha önce Attili İlhan kullanmış.

Bunlar diğer ozanlarla olan ilişkilerin bazıları. Bunları göstermek ihtimal kolayıma geldiğinden aldım. Kendinin, fakat yama gibi duran deyişleri de var.

Bir de üzerinde konuşabildiğimiz, bize, bir başlangıç şeklinde de olsa kişiliği kabul etiren Cemal Süreya?

Bundan Cemal Süreya'nın şiirini bir yere bağlıyamadığı sonucunu çıkaracağım.

İlk çağda şiir yazmış biriyle, bugün şiir yazan biri arasında, kolaylık ve zorluk bakımından bazan öbürünün yararına farklar vardır.

İlk şiiri kurmayı başaran adamın bütün zorlukları yanında bir kolaylığı vardı ki bugün tamamiyle kalkmıştır. O ozan için sözcüklerin, görüntülerin, görüşlerin tümü birden el değmemişti. Keyfince seçme olanağı elindeydi. Ortada kurulu şiir görüşleri olmadığına göre bu, yapan bir seçmeydi.

Bugünse tam tersine. Bunca yüzyıl, bunca ozan geldi geçti. Sözcüğünde, görüntünün de kullanılmışı bir yana, yapının da, bağ bağıntının da şiir düzenlerinin de tepile tepile canı çıkarıldı. Şiir yazmak bugün sanıldığından çok daha güç, çok daha fazla çaba istiyen bir iştir.

Önce geçmişin macerasını bilmek, sonra da bu macerayı bizden başkalarının da bileceğini unutmamak gerekir.

Ve ozan şiirini kurarken ilginç bir nen yapmak istiyorsa, başkalarının gölgesinde kalmak istemiyorsa her kullandığı malzemeyi tartarak kullanmalı, önce de şiirini bir yere bağlamalıdır. Futbol takımlarının dahi yenilgi veya başarılarının oyuncularda değil de menejerlerde arandığı bir çağdayız. Emeğin, elemanın sermayenin birikmesi; dışardan birinin yönetimine muhtaç olması doğanın kaçınılmaz yasasıdır. Sosyalist veya liberal hiçbir açı bunu yadsamıyor. Ancak yöneticileri seçmede ve yönetim biçiminde ayrılıyorlar.

Şiir de öyle. Bir kecektir. Düzene koymak, ayarlamak ve yeni, ayrı olmak için de özgü bir açıdan tümünü kapsıyan bir ışık tutmak gerekecektir.

Cemal Süreya'nın şiirin geçmişini hiç olmazsa bizden iyi bileceğine hiçbir diyeceğim yok. Bir derinlemeye, bir genellemeye gidildikte sanırım birçoklarımızdan zengin çıkacaktır. Fakat, bu, ona kazandıracağı neni henüz kazandıramamıştır: Şair kültürünü.

Kültürün bilgi demek olmadığı, ortada bir gerçek. Kültürün yapılan tanımlarından beni en çok sa-

ran: şu oldu : «Herşeyi unuttuğumuz zaman bizde kalandır.» Bu, bildiğimizi gördüğümüzü kendimize mal etmeğe gelir.

Gelişigüzel bir insan için bunu yeterli bulabiliriz. Diyeceğim yok. Fakat bir sanat ve bilim eri için yeterli bulamam. Bir de «sentez» var arayerde. Bir noktaya bağlıyabilme. İşte sanatçının da hası, bilginin de hası bu bağlıyabilmeyi becerebilendir.

Bunca açıklamayı yapmam gerekliydi. Hatırlanırsa bir konuşmada Cahit Külebi'ye, «Cemal Süreya'nın şu mısraları size çok benziyor» dendi. Külebi : «Olağandır, bunlar kimsenin malı olamaz» dedi. Ancak böyle denebilirdi. Özne kendisi olduğu için başka ne denir? Ama mesele bununla kapanmış sayılmaz.

Önce soru yanlış. Sanatta, sanat alanında böyle düşünülmez; böyle kaygı güdülmez. Eğer bir adam kendini tüm bunun üstüne kurmuşsa ondan söz edilmeye değmez. Süreya, soru sahibini o soruyu sorduracak, beni böyle kendinden söz açtıracak, ötekini şiirini ezberletecek kadar zorlamışsa, herşeyin, herkesin dışında bir kişiliği var demektir. Ortada iyi niteliğe gebe bir ozan yetisi var.

Süreya şiire sözcüklerden başlıyor. Kavramları ve eşyayı ifade eden sözcükler bir süre sonra kendi başlarına bir kişilik, bilinçte bir yer ediniyorlar. Bu niteliğe gelmiş sözcüğü kullanırken 2X2 =4 şeklinde kavrama bağlanmıya zorunlu değiliz. Pekâla sözcükler arasında varolan uyarlıkları bağlayıp, kavramlar arasında ilk elde göremediğimiz sonuçlara varabiliriz. Nasıl eşya ve kavram sözcüğü doğurmuşsa sözcüklerde onları zorlayıp bizde yeni görüntülerini, yeni imgelerini sağlıyabilirler.

Sanatla insan arasında kurulacak en sağlam bağın belki de ilk ilmiği budur.

Fakat, şiirinde yer yer açıkca görülen bu yan; gene en az var olan, en az işlenen, şiirinin ağırlığını en az üstüne çeken yandır.

Ötede, bizi, yakalıyabildiği bu inceliğin bilincine tam varamadığı kanısına götüren belirtiler çok. Bunu bir basamak, köprü yapıp pragmatik oyunlara geçiyor. Şiirinde asıl bu yaygın. Yukarda anlattığımız düşünüş, açıkça görülüyor ki pragmatizm'e çok elverişli bir trapez olabilir.

Pragmatizm'in karşısına Doğmatizm'i koyacağım. Doğmalarda çıkış, gerekçe başattır. Sonuçlar bu çıkışa göre ayarlanır. Sonuç mahkûmdur. Kabul edilmiş illetlere göre olması koşulu vardır. Pragmatizm'de ise çıkış, pozitif bilimin dahi baskısından alınmış tam özgür kılınmıştır. Fakat burda sonuç müthiş önem kazanmıştır. Nerden başlarsan başla ama vardığın yer yararlı, ve olumlu olsun. Bu ahlâk kuralı değil, bir mantık işleyişidir. Bu söz, ahlâk kurallarına uygulanmaz demeğe de gelmez. Böylece nasıl doğmalar sömürülmüşse pragmatizm de sömürülmeye elverişlidir. Sonucun neye göre yararlı ve olumlu olacağı üzerinde bir ölçüye varmak,

sağduyunun çeperlerini aşmak ve aşmamak sorunları önümüze çıkar.

Pragmatizm'le pragma oyunlarını iyice ayırmak gerekir. Aslında Determinizm'in insan ihtiyaçlarını karşılıyamaması üzerine düşünülen ve insanoğlu çıkarına kurulan bu düzen her benzeri gibi o yana bu yana çekilecektir.

Cemal Süreya'nın kendinde köklü olarak yerleşen bu atmosferde pragmatizm'i, pragma oyunlarını ve şiirin ilkelerini bağdaştırma, ayıklama ve birleştirme cabasına gitmediğini ve daha temelde sentezini kuramadığını söyliyeceğim. Bunu halletmediği veya halledemediği için de birkaç güzel mısra'ı oturtuktan sonra, şiiri elinden kaydırma, ipin ucunu kaçırma telâşı içinde ince eleyip sık dokumadan yabancı, dolayısıyla zararlı unsuru kabulleniyor.

Bazı güzellikleri, kendinin olmadıkları halde, şiirine aldığını bir zaaf olarak kabul etsek bile asıl temeli sağlıyabilseydi bu hal devede kulak kalacaktı.

Ülkü Tamer'in de ayni dağınıklılık ve sentez yoksunluğu içinde olduğunu gözlemek yanlış olmaz. Mısra yapmada çok usta olan bu ozan, aynı zamanda görüntülerini de bir hafifliğe, bir şiir yüklemine çıkarabiliyor ve has görüntüleyanı bu. Bütünü tutup havaya fırbaşını alıp giden, şiirden kopan mısra değil. Şiirin içinde, uyarlı, fakat edası kendinde olan mısralar. Bence serbest ölçünün en zor yanı bu. Bütünü tutup havaya fırlattığımız zaman bir gerdanlıkta sıralı inci taneleri gibi mısralar kendi varlıklarını belirtmeli, kendiliğinden biribirinden ayrılmalıdır. Ayrıca o bütünde gerekli, oturmuş, biribirinsiz olamamalı. İşte burada Tamer, şiirin bütünü konusunda bir değişmeyi, yenilenmeyi pek umursamaz görünüyor. Gereken ağrıyı çekmiyor sanırım.

Daha da belirli ihmali, eski biçimleri, yadırganan oyunlarını alması. Görüntülerinde de böyle. Yer yer kendine yakışmıyanlarını eskilerini, yıpranmışlarını almakta sakınca görmüyor. Yahut yeni ama güzel olmıyanı.

Ece Ayhan daha gerilerde. Mısranın ve şiirin yapısında hiç mi hiç kıpırdanma, yenilenme yok. İlginç yanı çevresine bakışındadır. Sözcüklerden tutun da, olaylara, görüntülere, eşyaya, insana özgü bir ad takışı var. Ama bu güzelliği, bu yepyeni malzemesini eski bir tezgâhta, eski bir tezgâhın alışkanlığında örmesi doğrulanacak iş değil.

Belki bunun baskısıyla olacak, bundan sıyrılamadığından olacak düz yazıya kaçan denemelerini görüyoruz.

Henüz işinin başında üç ozanla, yalnız şiirimizde değil, düşünümüzde ve sanatımızda çok zararlı olan sentez yoksunluğuna değindik.

Ozan mı şiiri yapar, şiir mi ozanı yapar gibi bir soruya bir hayli yaklaştık. Bir yumurta ve tavuk çıkmazına girmeden soruyu şöyle karşılıyacağım:

Sanatçının rüştüne ermesi var. Bu sürede kendi şiiri diye birşey yoktur. Çağınadek ortaya konan-

Gidişen

Yolunmuş filbahriler, yolunmadan önce çiçek
Bir daha mı güz ellemek, dilim avurdum kekre
De bu aymaz ikindiler elbet yatsılıyacak
Gelmiyeceksen gelmiyeceğim de
Geleceksen bana bir temiz pusla bırak

Dişice kırıtkan kupesler, dişiceden önce balık
Yaz böyle mi geçecekti ey ermeni komşular
Kızları kimdenmiş, benden mi gebe
Kıyasıya yoğum bu aşka, ama yoğumdan önce aşk
İrfan diye biri yatıyordu cezaevinde

Bıldırcını muştulayan yelveler, curnalcıdan önce kuş
Niye mi geleceksin, ben ne bileyim yahu
Baksana güz çullandı hâlâ suskun dırvanalar
Beni ben edeceği beklemek değil ki bu
Belki yürek dişimi sızlatan en zıkkım geviş

Hadi geliver canım, geliverden önce sen
Neylesek ikimiziz, yok bu işin niyesi
Hani yepyeni şiirler, yepyeniden önce şiir
Sana övgü yoksulluğum kime mi tasa
Bak elifi elifine geldin, şimdi benim neyim var
Emzikli çingenede bir küfe berberaynası

Metin ELOĞLU

---

larla kendi cevherini evirip çevirerek yasalara, kurallara, tekniğe dökümana varması, bunları biribirine bağlıyacak temeli atması gerekir. Bir gün kendi şiiri doğar. Çocuktur. Onu sabırla, titizlikle, içtenlikle büyütecektir. Şiiri de rüştüne erince artık o ikisi birbirleriyle yeryüzünde herşeyden güzel bir kavgaya başlıyacaklardır. Kaptan gerekirse boğulacak ama gemisini koyvermiyecektir.

Aramızda bu ortamı yakalamış, şiirinin tadı bir yana, serüveninin temaşası doyumsuz biri var : Turgut UYAR.

Pastırma Yazı

Dedim ya benim aşklarımın doğusu bura
Bura benim yarınımdan sakınan tel tel
Bura işte ilkyazından irkilip huylandığım
Dedim ya gün batmadan kunnamaz çakal

Işıtmaz solutmaz bir aşkın doğusu bu
Köpeklemiş havuzda boğum boğum kediler
Hoşundu be İstanbul hoşundu savsak günler
Çöl dünümle ikizlenen ne yavan olgu

Bu çağandan kalacak bir sünepe bildiri
Öncelenmiş yalanlarla yakapaça gidiyor
Olmaz olaydı bu yaz, demez olaydı şiir
Dedim ya aşkımızın en firavun günleri

Kaskatı bir güz için daldım yazık hayatıma
Hasan diye birim vardı uzamış perçemleri
Ben, Güzin, yaz da bitti e sonra
Anasınababasınapayveren çiçekleri

Ça Ça Ça

Hangi çağın ürünü bu sülük koçaklama
Hüseyinsiz Kerbelâ'da n'oldu hasanlamalar

İstiridyedeki inciyi de kararttılar ha
Desenize çirkeflendi şaraplar
Tarçın dibeğinde dövülen sarmısak mı
Gözönü olmaz öyle şeyler

Cezayir'de olur ama, ça ça ça

Metin ELOĞLU

Metin ELOĞLU'yla bir konuşmayı gelecek sayımızda bulacaksınız.

Sancılı Us Bizdedir

Nezihe MERİÇ

, büyük toprağın sonra. Toprak, döne çevrile denize, denizden çok dipteki kayalıklara, oradan... Bunun önemini kavrayabilmek için, çocukların, düşünmeden, yüzlerine bakarbakmaz, gülümseyiverişlerini, hesapsız, kararmamış, bozulmamış, düşcül gülücükler içinde, kinden, hırstan, insanlara has tüm kötü duygulardan uzak.. İki nokta, her zaman anlamlı boşluklar veremez düşüncemize. Öyleyse, cümlelerimizi bütünlemeliyiz. Doğa güzeldir. Temiz hava vardır. Kırlar, kırlarda kuşlar.. Ah! hele martı sabahları.. Sonuç şu: Adliye binaları yapılırken çok düşünmeli. Ya da, gözümüzü açalım efendiler, modern mimari denen bir şey varsa eğer, biz neredeyiz. Neredeyiz biz. Evlerimiz, sokaklarımız var. Çöp tenekelerimizde kokmuş balık kafaları, tencerelerimizde, «Size bilmemne usulü, kremalı balık pişirdim. Canım canım, hadi hadi cicim cicim..» — Of be! ne sıkıntı veriyor yaşamak. Neden versin. Vermiyor işte. İyi iyi hadi Tanrı adına. — Ya kedilerimizin uyuz oluşuna ne buyurulur? Lağımların kokusuna gelince, «.. çekmeyen bacaların isinde kararmış yeşiller..» falan gibi laflara karnımız tok. Böyle avunamayız. Biz insanız. Bizi, mutlu kıl ey ulu Tanrı. Oh! İşimiz Tanrıya kaldıysa! Püh! Tövbe deyin âsi kullar. Yarın mahşer. ÜNLEM.

«SADEDE GELELİM EFENDİLER.» Sadedi dedi şu : Karanlık bir yerde, insanın kafası iyi işlemez. Karanlık, toz bezleri, bıkkın faraşlarla koyulaştırılmış üstelik. Pencereler eski zaman biçimi. İnsanı, can sıkıntısından boğacak değin kirli. Kara cübbeleri geçiyor avukatların. Kollarında çantaları, gelip gelip, geçip geçip geçiyorlar. Davalılarla davacılar, sıkıntıdan, iç sıkıntısından sararıp mum oluyorlar. Muhammedin, İsânın, daha daha Musânın, Yahya peygamberin, daha daha birilerinin, geniş, yaygın, mutlulukdan dem vuran gölgelerine sığınmış sıkılıyorlar. Bir kıyamet günü yaşanıyor. Sıkılmış dişler arasından fırlayamayan ilenişler, küfürler, sinirlerin en yüksek geriliminde, kaybetmeyi düşünmenin çök-

türüşü ile, kazanmayı düşünürken duyulan şüphenin, düğüm düğüm edişi, duyulacak duyguyu bilinmez durumlara sokuyor. Şaşırıp şaşırıp, sıkılıp sıkılıp oturuyor insanlar. BÖYLECE BİR «MAHKEME BİNASI» NDA BULUNUYORUZ.

Sözümüzü sürdürelim. Satır başındayız. Kalabalığın içinden, birden seçilemeyen, bir süre duyulduktan sonra, ilgiyi çekmeye başlayan, dinlenen, bilincine varılınca şaşırılan şeylerden biri duyulmaya başladı. Bir sesti bu. Hayır. Bir suyun akarken çıkardığı şırıltı mı? Hayır hayır. — Şırıltı güzel değil zati. — Birden gökyüzünden kuşlar mı geçti? Yok canım! Ee? Peki ne? Şey. Nasıl şey? Şey işte, yani demek istiyorum ki, bu, bir orman. Efendim? Yanılıyorsunuz bayım. Ben sizden önce bulmuştum ama, söylemeye utanıyordum. Bu tam ormanın tersi bence. Bu bir PORTAKAL GÜNEŞİ'dir. Neeee? Yuuuu! Efendiler, siz hiç ömrünüzde portakal güneşi gördünüz mü? Rica ederim bayım, onu herkes göremez. Niyeymiş? Öyle işte. Siz onlara bakmayın sayın bay, AAAGGGGGGHHHHMEEİİİE - EETT! sizi anlıyorum. Portakal güneşinize karşı, ormanımı koyuyorum. Ne dersiniz? Ayrıntılar üzerinde konuşabiliriz. Buyurun efendiler, benden de bu : Kaloriferlerin isine karşı, çöp tenekelerine ve işlemeyen kafalara karşı çın çın, çıngır çıngır mavi boncuk parlaklığında, bal kabaklarını sulaya sulaya soluğu kesilmiş, yeşeren fidanlarda yitmeme gücü, yeşerecek fidanlarda umut, buyurun buyurun.. Eee! Geç şurdan. Hangi partidensin sen be? Estafurullah, bu felsefedir. Hahaha, hihihi, hohoho, felsefe diyor adam be. Hiç mi felsefe görmedik. Biz bile anladık, bu portakalın güneşi, o dediğin yaldızlı lâflardan değil. Bayağı konuşuyor adam be. — Sözlük çeviriyor. — Ya, anladınız mı? Anlamazsınız. Dinlediniz mi? Dinlemezsiniz. İşin kötüsü bu işte. Bizim yaptığımız, şu karşıda duran, dava edilen gelini tanımlamak. — Amma şiştiler yahu. —

O, sanki bir mahkeme koridorunda değil de, ormanda, portakal güneşinin, yapraklar arasından süzülüşünü seyrediyormuş gibi, kayıtsız dikiliyor. Tek başına. Hafifce gülümsüyor. — Hayır gülümsemiyor. — Ya da dudaklarının arasına bir küçük ıslık saklanmış diyelim. Ağzının biçiminden hangisi olduğu açıkça anlaşılamıyor. — Bu gelin ressam. Tuvalini kaldırıp kaynanasının kafasına indirmiş. — Gözlerinde gülen, düşünen, resim yapan bakışlar yanyana yaşıyor. Bu edebiyatçıca bir sözdür. Bu ressam gelin, orman karanlığındaki giysilerine karşı, tam da işte o güneş renginde bir kocaman çanta tutuyor. Bütün toz bez-

leri, yorgun faraşlar, eskimiş 'Mübaşir' sesleri, işte bu yüzden ona saygı duyuyorlar. Hayır efendim, aslında, o, bir davalının durması gereken en uygun biçimde, koridorun en uygun yerinde, olayın altın kesiminde duruyor. Bakışları ve elini cebine sokmayışıyla, giysilerinin iyi ütülenmiş, sıkı fırçalanmış oluşuyla etkiliyor onları. Yüzeyde kalmayalım. İŞİN İÇ YÜZÜ HİÇ BİR ZAMAN KESİN OLARAK ANLAŞILAMAZ.

MEEEMMMMMMHHHHMEİİİ - EEEETTTT! Aşağıda müfredatı yazılı 1919 kuruş masarifi muhakemenin davalıya aidiyetine kaabili temyiz olmak üzere...... usulen tefhim kılındı.

HÜSSSSSEYYYİİİİN! «Sadede gelelim efendim.» Evet. Neler geldi bu gelinin başına. — Gelin gelin, oy. — Karakollarda, polisler, komiserler nasıl lânetlediler onu. Tanrım! Uyanın. Dünya nereye gidiyor! Vay vay vay.. Bir gelin kaynanasını dövsün! Dövmüş. Yakalayın, zabıt tutun, ifade alın. Dişlerini geçirmiş kadına. Neeee? Evvvvet! Dişlerini geçirmiş, etlerini koparıp koparıp köpeklere atmış. Vay anam! Peki kaynana n'olmuş? Hiiiiç. Eeeee? Etlerini toplayıp toplayıp yapıştırmış akrabaları. Saçlarını yolmuş gelin fıkaranın. Boya fırçalarını kırıp kırıp yutturmuş. Vay Lânet karı be. Yuh olsun be. Fırçalar da pahalı. Bizim oğlanın da hevesi var resim yapmaya. Geçenlerde çıktık aradık çarşıda. Ateş pahası. Fırçalar daha hazmolmadıysa, çıkarttırsak be yahu. Belki oğlanın işine yarardı. Yok. Onlar çok işe yarayacak mahkemede. Rontgen aldırmışlar. Nah işte burada rapor. Gidecek içeri. Görsün gününü. OH OH OH CANIMIZA DEĞSİN.

Polisler büyük gayret göstereceklerdi doğrusu. Kavilleri öyleydi ama, olmadı. Gelini almak için eve gidince, — Suç üstü mahkemesidir bu, unutulmasın. — kapıyı gelin açtı onlara. Solgun yüzlü, eli ayağı pır pır titreyen ,incecikten bir söğü dalı. Bir güzel yeşil, bir güzel yeşil. Misk gibi limon kolonyası kokarak, onları dinledi. «Öyle mi, peki. Bir dakikanızı rica edeceğim. Hemen giyinirim. Buyurun oturun. Soğukta beklemeyin rica ederim.» dedi. Polisin yaşlısı, oracıkta, tatlı yemekten kesildi. Genci, gözlerinin içine değin kızardı. Öyle çocuk suratlı bir tatlı kızdı ki bu gelin, bıyıklarının bıçkınlığından rahatsız oldu. Benli Zehranın memelerini, bir de, onun koltuk altlarında kalan kendi homurtulu soluklarını düşünüp, yerlerin dibine geçti. «KISA KESİN EFENDİM, KISA KESİN. VAKTİMİZ DAR. BAKIN DAHA BEKLEYEN BİR ÇOK TANIK VAR.» İyi iyi. Peki. — Bu hesaba göre biz de tanık olmuş oluyoruz. — Dava şu : Bir gelin kaynanasının kafasına — gelin

Dur

O sofrayı toplama
O çorba çok sıcak, dur
Dur gitme o kaşığı bana ver
Bu çorbayı birlikte içelim gel
Gel gitme
Seni tanıyacak gibiyim.
Bu türkü bizim türkümüz
Bu göz göz olmuş yürek benim yüreğim
Gitme
Bu türküyü birlikte söyleyelim
Dur gitme nolursun
Seni tanıyacak gibiyim...

Semih SERGEN

---

resammış. Hem de ünlü bir ressam. — kaldırıp tuvalini geçirmiş. Suç üstü yapılmış. Kaynananın hayırlı akrabaları sağolsun. Şimdi dava, böylece suç üstü'nde. Buyrun buyrun, işte davacılar : AH AH AH! Melek gibidir vallahi Saliha ablam ayol. Gelinin bir kıçını yıkamadığı kalır. Ya ya, öyle vallahi. Bilmez miyim şekerim. Burhan da eşeğin biri oldu kaldı, karının elinde zati. Vay gözü kör olasıca vay. Sen kaldır resim şeyini, indir kadının kafasına. Şirrrrrret, bir de avaz avaz ağlamaz mı. O da Burhana gösteriş olacak herhal. Numara. Kızım zati kabahat Saliha ablamda. Otur köşeye, getirsin kaltak kahveni eline. Ressammış. Evli kadının ressamlık nesine. Avrupanın bilmemnesinde de ödül kazanmış. Şaştım kaldım anacım. Yoo, Çirkindir çirkin, bakma sen, ne boya var ne boya onun suratında. Saliha ablam bir geliş geldi, Tanrı tanığım olsun düşüp bayılacaktım. Vay edepsiz vay, vay donsuz vay. Zati hıncım vardır karıya. Bizim Nesime'nin Nimet'i verecektim ben Burhana. İkisi de elimizde büyüdü. Anasının dizinin dibinden ayrılmaz. Ağzı var dili yok. Akşam sanata gitti. Elbette ya. Ay bilmiyor muydunuz? Anacım, bir yapma çiçekler yapar, — Kişileri anlatırken asıl konudan uzaklaşmayalım. Mahkeme koridorlarında olduğumuz hiç akıldan çıkmasın. İşin tam burasında, şu yapma çiçeklere gelindiğinde, bir masalda şişmekte olan sabır taşı, ince keskin bir çığlıkla, çat-

ladı. — ah bir yapma çiçekler yapar, sahicisinden ayıramazsın. — Bu yapma çiçeklerin, odanın en uygunsuz yerine konmuş bir vazoda, örneğin, koltukların 'Modern Mefruşat Mağazası' düzeninde durduğu köşede, yaldızlı bir sehpanın üzerinde duran vazoda tozlanacağı, üzerine kara sineklerin, küçük küçük, kara kara pisleyeceği, zaten başka bir işe de yaramayacağı, unutulmamalı. Şu kara sineklerin, insanlara yaptığı büyük yardım! — Nerde kızım. Bir de baktık Burhan, hiçbirimize danışmadan, deli divane âşık. Büyü yapmışlardır inan olsun. ÖYLE Mİ? Öyle öyle şekerim. Ben hakçasını söylerim. Bugün buradaysak, yarın ahretteyiz. — Nereden belli canım. — Sakızlar gibiydi heryanı. Nimet onun eline su dökemez. O mutbağı neyi, çiçek bahçesi gibiydi. Saliha ablam gelince boşladı... Ne bilmiş karıdır bu Sabahat da. Kimin arabasına binerse onun atını över. Ne çıkarı var kimbilir. Pis pasaklı. Birgün tahta fırçaladığını, bir gün kilim kebe silktiğini gören olmamıştır. Neyse, 'Seni' dedim. Tuttum Saliha ablamın elinden, ver elini karakol. Oradan da adli tıbba. Aldım raporu da. Ohhhhh! Bak ben şimdi onu nasıl sürüm sürüm süründüreceğim. Ne bayram bilir, ne seyran. Kaç yıllık gelinimiz, daha bir bayram gelip elimi öpmemiştir. Burnu büyük hasbam. Evime de, bir, ya iki gelmiştir. O da ayak üstü. Burhana bulurum ben kızım asıl kabahatı. Madem ki karımsın, onların hatırı benim hatırım, düş önüme desin de, bak nasıl eşşekler gibi gelir. Ne dedin Tanrı adına? hadi hadi veriyorlar yuları karıların eline..

Bir sefer daha azarlanmadan kısa kesmeye çalışalım. Sonunda, savcı, davalıya baktı : «EVET BUYURUN.» dedi. Davalı esmer bir adamdı. İnsanın saygı duyduğu bir görünüşü vardı. Çok yakışıklı adamdı. Savcının da onu beğendiği, saygıdeğer bulduğu, gözlerinden bal gibi anlaşıldı. Davalı konuştu : «Efendim» dedi, «ne söyliyeceğimi bilemiyorum. Bir karışıklık oldu sanıyorum. Kaynanamı kapının önüne attığım doğru. Yalnız, ben kaynanamı değil de, yıllarca Etyemezde oturan, dul bayan Falihanın alışkanlıklarını kapı dışarı etmek istemiştim.» Savcının ne düşündüğü belli olmadı. Hiç sesini çıkarmadı. Davalı sözünü sürdürdü : Bu dul bayan Falihanın, zeytinyağının ucuzu, tramvayın ikincisi, solmuş giyilmez durumlara gelmiş pazen entarilerin yaması, evin yirmibeş mumluk ampullerle aydınlanması için elinden geleni ardına koymayıcısı demek olduğunu açıkladı. Savcı, «EVET EVET GEÇELİM» dedi. Davalının çok açık seçik konuşmadığı doğru,

ama, böyle şeyler anlatılmaz duyulur. Evet. Dul bayan Faliha ne yapıp yapıp, — Damat durmadan söylensin, kızsın, kızı hırsından parça parça olsun.. — torunlarına, «Sabah-ı şerifleriniz hayırlar olsun bey babacığım.» demeyi öğretebiliyordu. Savcı burada gülümsedi. Sonra tanıklar gelsin dedi. Bu tanıklardan biri, Adanalı, kara gözlü, ince alaylı bir kızdı. Savcı, «NE BİLİYORSANIZ ANLATIN.» dedi. O da anlattı. O da, «Efendim,» diye başladı, «biz aynı apartmanın bir katında oturuyoruz. Hepimiz öğrenciyiz. Davalı arkadaşımız çok neşelidir. Söz konusu olan arkadaşımız Aliyi de çok FAATTTTIMMMMMMAAAAAAAGGG ! sever. Ona hep, nişanlı olmasaydım sana varırdım, diye takılır. Ali arkadaşımız çok dağınık, çok pasaklı bir arkadaştır. Neriman da tersine, çok düzenli, çok temiz. Arasıra sevabına, gider Alinin odasını toplar. O da ona, çukulata getirir...

Savcı gene, «EVET EVET» dedi. Savcı da hep, evet evet diyor. Ama çok akıllı adam. Bakışlarından belli oluyor. Ama işin iç yüzünü nasıl anlar şaşılacak iş. Biz gene de kısa kesmeliyiz. Günlerden bir gün, Neriman, söylene söylene, Alinin odasını toplarken, Ali de, dolaplar boşaltıldığı sırada, yatağını olsun toplayacağına, ayağını uzatmış eski resimlere bakarken, eski resimlere bakıp bakıp, matrak şeyler anlatarak Neriman'ı güldürürken, Neriman'ın sözlüsü Osmanın ablası çıkagelmiş. Rasgele değil. Dalavereler dönmüş. — Orası bize gerek değil. — Neriman'ın sözlüsü Osmanın ablası, «NAMUS NAMUS» diye bağırarak, kapıları yumruklayarak gelmiş. Neriman da, — Aferin Neriman. Yaşa. — «Tanrı adınızı batırsın» demiş, çıkarmış yüzüğü, sözlüsünün, Mardinli ablasının kafasına atmış. Sözlüsünün Mardinli ablasının yanağı çizilmiş. Dereler gibi kan boşanmış. Elbet raporları var. Davacılar, davacı!

Savcı ressam geline baktı. «EVET, SİZ BUYURUN.» dedi. Gelin hazırlıklıymış. Dakkada eskicileri toplayıp geldi. Bir şamata koptu orada, evlere şenlik. Satıcılar kaynanayı tanıdılar. Girişiverdiler pazarlığa :

...Otuzyedibuçukhadiyirmibeşdahavereyim.Kırklıraedermivalidehadibuçukyapalımşunu.HAKKIMIYEME.Hadibendendekırkolsunyapmavalideikimizedehakgeçmesin.İNSAF.Bukadarmerdivençıkardınbanaçağırmasaydınmadem.Kollarıfalangitmişbununbitpazarınagötürbakverirlermibenimverdiğimi.Hadialalalşukırkıdaver.Helalet.HELALİNDEN.OLMAZ.Olurolur.OLMAZOLMAZ.Olurolmazolurolmazolurolmaz...

Savcı mosmor oldu. Az daha

bağıracaktı. «YETER EFENDİM.» dedi. Ama, gelin hızını alamadı : «Kaç sefer rica ettim,» dedi, «eskicileri dadandırmayın, yirmibeş kuruş için pazarlık etmeyin. Eskicilerle içli dışlı olmayın. Sattığınız giysilerin yerine ayağınıza pantüflü terlik alacağınızı onlara anlatmayın, hiç olmazsa, ben çalışırken yapmayın.» Tanıklar hızla geçtiler savcının önünden. En son tanığı da alalım da çıkalım buradan artık. En son Tanık da, şunları şunları söyledi : — O da, efendim, deyip başladı — «Arkadaşım altı yıldır evlidir. Çocuğu olmadı. Bu yıl çocuğu olacağını anlayınca — Bu tanık mor bir ipek örtüyü en son moda dolamıştı başına. Akıllı bir kadındı. — sevincinden delilere döndü. Çocuk arabası aldı, bebe takımı aldı, mama takımı aldı, çıngırak aldı, karyolalar aldı, battaniyeler aldı...» «EVET EVET» dedi yorgun savcı. Tanık, dudaklarının kenarını, baş ve orta parmağıyla silerek, sözünü sürdürdü : «Bunları almak için, Amerikalılarla iş yapan bir komisyoncu ahbaplarıyla sık sık buluşuyorlardı. Yoksa asla randövu evine gitmiyordu arkadaşım efendim. Arkadaşım zaten — Burada kızardı tanık. — aşk evlenmesi yaptı efendim. Çok kötü bir karışıklık olmuş. O apartmanda, tam da karşı dairede bir randövu evi olduğunu arkadaşım ne bilsin.»

Savcı, dilekçelere, raporlara baktı. ÇOCUĞUN KOCASINDAN OLUP OLMADIĞI, DOĞUMDAN SONRA YAPILACAK KAN... v.s. v.s. Savcının alnı kırıştı. İç geçirerek sordu : «KOCASI NE DİYOR?» Rengi sapsarı olan gelin, «Yedek subaylığını yapıyor.» dedi. Uzaklarda bir ilin adını söyliyerek düştü bayıldı. Sesler uğuldadı kulaklarında : Utancından kaltak. Yutturacaktı soyumuza kimbilir kimden peydahladığı piçi..

Sürgit demez ya, sonunda, davalar bitti, hemen sürüncemeye girdi. Sözümüz şu : Bütün umudumuz savcı da. Sonuç iyi, ya da kötü olabilir. Önemli değil. Ama, savcı anlasın. Savcının usu kurtaracak dünyayı öküzün boynuzundan.

Alycone 6

Denizin soluğu, kül rengi sultan, kısrağı sen aşılmağa doymazlıkların! Anlıyoruz, yani ben, sana, derin ve karanlık sualtı mağaralarında, sana tanrıları unutturan uzay sarhoşluğunu.

Anlıyoruz, o kıyılardan başlayıp, başlayıp da taa enginlere, başka ve camgöbeği enginlere vuran korkuyu, yanılmayı, o ikili aşkı

İlk zamanlar, yüreğinde ve usunda o biricik EFENDİ'nin, o tecimeri Yahudi'nin, tutku çiçeklerinde tanrı tanımazların, o sonsuz gümüş parıltıları ilk zamanlar

sonra, tırnakları uzamış, mürekkep lekeli, kötü çocuk masallarının üçüncü şehzadesi, boncuk gözlü, en küçük sevdalı prensesi, deniz kızı

ve o, orada, az uzakta, yani sen, mezarlıkların, ağulu, safran ve mavi mezarlık çiçeklerinin birleştiği ezgide akşam vakti ayakta durursun

ve içinde, usunda, ölüm mavisi, Akdeniz Güneşlerinin kumlu tadı, yani senin, deliliğin!

7

Ey delilik!

sen mutlu yüreği güneşlenen sofu yılanın, sen kanlı gömleği yorgun soytarıların

Ey delilik!

karanlık belirtisi insan usunun, çirkef ve lâğım sularının kekre tadı, sen en eski tanrı... İçimizde senin şeytanın, o biricik usumuz, büyük efendimiz!

Hep sen!

ve her zaman, yarı gecede, ilkyaz gibi, yanıbaşımızda kırmızı görüntün; hacana gülüşü, oğlan kalçalı; hep o gittikçe güzelleşerek.

Özdemir İNCE

PABLO CASALS'la Konuşmalar

Çeviren : Alaeddin BİLGİ

Albert Einstein : Pablo Casals'ın büyük bir sanatçı olduğunu bir de benim ağzımdan duymak gerçekten gereksiz, çünkü yetkililer bu konuda hep aynı fikirdeler. Asıl benim onda hayran olduğum, hem yurttaşlarını ezenlere, hem de Kötülükle uyuşmıya daima hazır fırsatçılara karşı takındığı kesin tavırdır. (*) İnsanlığa, kötülüğü yapanlardan çok, bunu yapanlara göz yuman ya da cesaret veren kişilerden zarar geldiğini çok iyi biliyor.

Doğru hatırlıyorsam Maestro, 1876 da doğdunuz.

— Evet 1876 yılının 29 Aralığında Barselona'nın yetmiş kilometre kadar batısındaki küçük bir Katalan şehri olan Vendrell'de doğdum. Pek severim bu doğduğum yeri.

Ana - baanızın etkisinden konuşsak mı?

— Oldukça önemliydi. Babam Vendrell'in kilise orgcusuydu. Kendi halinde iyi bir müzisyendi. Dersleri ve örnekliğiyle bende müzik sevgisini o uyandırdı. Alçak gönüllülüğü bir an elden bırakmıyan gerçek ve saf bir sanatçı örneğiydi.

Ya Anneniz? Hep büyük bir saygıyla söz açarsınız kendisinden.

— Ooo! Annem bulunmaz bir kadındı. Herşeyimi onun çalışmasına, anlayışına, insanlığına borçluyum. Hayatı boyunca koruyucu meleğimdir.

Müzik eğitiminiz çok mu erken başladı?

— Başlangıç diye bir şey yoktu ki. Daha ilk günlerimde musiki solumak gibi tabiî bir olaydı benim için. Daha konuşmaya başlamadan önce birşeyler mırıldandığımı söylerler. Sağ olsun babam, konuşmaya başladığım günlerde sesleri bir araya getirmeyi öğretmiş.

Çalgılara gelince.

— O günlerde gördüğüm her yeni çalgıya büyük ilgi duyardım. İlk piyano çalmayı öğrendim. Sekizimde Vendrell'deki bir konsere solo kemancı olarak katıldım.

Keman çalarken köy çocuklarının köre benzediğinizi söyliyerek kızdırmaları üzerine kemanı bıraktığınız doğru mu?

— Şimdi bir düşün, Vendrell gibi küçük bir köyde o zamanlar çocukların gördüğü kemancılar hep dilencilerdi. Böyle olunca da her keman çalanı kör sanmaları tabii. Fakat gerçekte ilk viyolonsel sesini duyar duymaz kemanı bir yana bıraktım.

İlk resitaliniz.

— İlk konserimi Barselona'da verdim. Tiyatroya giderken duyduğum kuşkuyu hiç unutmam. Tramvayda yanımda babam vardı. Başım dönüyor korkudan tirtir titriyordum. İnerken, «Ne yapacağım? Çalacağım bestenin başını bile hatrlamıyorum.» dedim. Babam yatıştırmak için olacak, «Korkma hepsi geçer», dedi. Çalmadan önceki sinir ve sahne korkusu hayatım boyunca bir an yakamı bırakmadı. O ilk günkü korkuyu binlerce defa duyduğumu bir tasavvur et.

Sanırım 1917 de New York'a gelişinizde Fritz Kreisler basına: «Yay kıralı işte geldi.» demişti.

— Evet, Kreisler iyi dostumdu. Hem Amerika'ya ilk gelişimde değildi. Ondan önce bir kaç turne yapmıştım.

Thibaud ve Cortot ile o ünlü triyoyu ne zaman kurmuştunuz?

— Pek iyi hatırlıyamıyorum ama 1914 savaşından önce birlikte çaldığımızı biliyorum. Musiki ve dostluğa dayanan münasebetimiz uzun yıllar sürdü. Birlikte bütün Avrupayı dolaştık, aradan uzun yıllar geçtiği halde musikinin kurduğu o canlı samimiyeti hâlâ hatırlarım. Zavallı Jacques Thibaut, uçak kazasında öleceği kimin aklına gelirdi.

Dostlarınız arasında Bergson da vardı. Çalarken sezginin oynadığı rolle ilgilenmiştir herhalde.

— Elbette, çoğu zaman bundan bahsederdik. Bach ya da Beethoven'inki gibi büyük musiki çalarken ne duyduğumu sormuştu bir defasında. İyi bir performanstan sonra içimde sanki altından bir ağırlık taşıyormuşum gibi bir duygu duyduğumu söylemiştim. Çok ilgilendi, her rastlayışımızda bundan söz açardı. Bir gün, «söylediğin bu ağırlık, iyi bir iş yaptığımız zaman duyduğumuz duyguya eşit mi, ya da benzer mi?» diye sordu. O duyguyu da biliyordum ama bu bambaşkaydı. Onda kendi dışımda bir şey duyuyordum. Artistik yaratmadan gelense taa içimdeydi. İki duyum arasında

başka bir fark daha vardı : iyi bir iş, böbürlenmiye kapılmamak için bende hemen unutma isteğini uyandırırdı, oysa başarılı bir performans bana eklenen bir şey gibiydi.

Biryerde okumuştum. Amerikaya ilk gidişinizde bazı menecerler başınızın dazlak olduğunu görünce pek şaşırmışlar. O sıralarda tanınmış virtüozlar uzun saçlı perukalar takarlarmış.

— Öyle oldu, hatta menecerlerden biri peruka takarsam ücretimi epey arttıracağını söylemişti.

San Fransisko'da geçirdiğiniz kaza neydi?

— İlk turnedeydi. Tamalpais dağına tırmanmak istedik. İnerken tepeden büyük bir kaya parçası yuvarlandı. Bana doğru geliyordu. Arkadaşların bağırması üzerine yolundan kaçtım. Yalnız sağ elim ezildi. Dikkat etmesem ölebilirdim de. Elimi öyle görünce ne dedim biliyor musunuz? «Allaha şükür artık çello çalmıyacağım.» Görüyorsunuz ya insan bütün varlığıyla bir çalgıya bağlanınca onun adeta tutsağı oluyor. Buna bir de çalmadan önceki sahne korkusunu katın. Artık sadece bestelerim, bir de orkestra şefliği yaparım diye düşündüm. Arkadaşlarım turneye devam ettiler, ben elim iyileşsin diye dört ay San Francisko'da kaldım. Hâlâ yara yeri bellidir. Şehirden ayrılmadan önce bir konser verdim ve bileğimle parmaklarımın hiç zarar görmediğini farkettiım.

Tekrar çalabildiğinize sevindiniz mi?

— Elbette, hem de çok...

Paderewski'ye ilk ne zaman rastladınız, hatırlıyor musunuz?

— İlk temasım pek şaşırtıcıdır. Paris'de Mrs. Ram'ın misafiriyken beni üstadın resitaline götürdü. İlk sırada oturuyorduk, konserden sonra beni sanatçının odasına tanıştırmaya götürdü. Önce konuştular, sonra büyük piyanist parmağıyla beni göstererek, «Bu delikanlıyı tanıyorum, bu gece onun için çaldım.» dedi, ve o insanın içine işliyen bakışlarını gözlerime dikerek, «Bu genç adam **seçkinlerden birisi.**» diye ilâve etti.

Hiç sizi dinlemiş miydi?

— Hayır.

Birisi mi bahsetti acaba?

— Zannetmiyorum.

Şaşılacak şey. Peki ilk defa sizi ne vakit dinledi?

— Bir kaç yıl sonra Montreux'de. Aralıkda dokuz on yaşlarında kadar sevimli bir çocuk getirdiler. Bu Yehudi Menuhin'di. Paderewski'nin övgüsüne gelince, çok dokunmuştu bana. Konserden sonra bana doğru geldi elini uzatarak tek bir kelime söyledi : «Maestro». Pek şaşırdım, o sıralarda sanatının tepe noktasındaydı. Gene de böbürlenmedim. Övgüsünün yalnız uğraşıma ve çalışmalarıma yöneltildiğini düşündüm.

Orta ve Güney Amerika'daki turneleriniz?

— Bir çok defalar Meksika'ya Küba'ya, Güney Amerika'ya, Arjantin'e ve Brezilya'ya gittim. Meksikadaki ilk konserim, diktatör Porfirio Diaz'ın düşmesinden sonraki karışık günlere rastlar. Bir

gün arkadaşlarıma asilerin kamp kurduğu Sierra de los Leonos'a götürmelerini söyledim. İstemiye istemiye peki dediler. Ormana yaklaştığımız zaman Zapatacıların çadırları etrafında oturduklarını gördüm. Dönerken, Zapata Ordusundan pala bıyıklı bir atlıya rastladık, bize şöyle şüpheli şüpheli baktı. Ortalık karışık olduğu halde Meksikalı dinleyiciler beni çok sıcak karşıladılar. Arabamı otelle konser salonu arasında hep iterek götürüp getiriyorlardı.

Orada Anna Pavlo'ya şerefine yapılan bir törene hiç beklenmedik şekilde katılmışsınız.

— Evet öyle olmuştu. Federal City'de Rus Balesinin Pavlova yararına bir konser tertiplediğini gazetelerde okumuştum. Tabii programda «Kuğunun Ölümü»de vardı. Aklıma hemen, balerine olan sevgi ve saygımı özel bir şekilde belirtmek geldi. Orkestra şefini gördüm ve «Pavlo'ya benim burada bulunduğumu bile bilmiyor, kendisine bir sürpriz yapacağım,» dedim. Kuğunun Ölümüne gelince orkestranın çelisti duracak, ve sahnenin dışına yerleştirilmiş piyanonun yanında parçayı ben çalacaktım. Büyük balerin dansederken olağan üstü birşeyler olduğunu hissetmiş olmalı ki belli etmeden hep sahnenin yanlarına bakıyordu.. ve bitirir bitirmez sesin geldiği tarafa doğru koştu boynuma sarıldı. Bir yandan da Diaghilev kucaklıyordu. Elim yüzüm makyajından bulaşan boya ile boyanmış, beni zorla elimden tuttu sahneye çıkardı. Şartlar değişir değişmez ilk gideceğim memleket Meksika olacak. Demokrat İspanyaya karşı öylesine bir bağlılık gösterdi ki...

Alman dinleyiciler hakkında ne düşünüyor sunuz?

— Almanya'da hemen, musikinin halkın hayatında önemli bir yer tuttuğunu farkedersiniz. Bach ve Beethoven'in memleketinde yüzlerce konser verdim, halkın musikiye olan bağlılığı ilk anda hemen kendini belli ediverir. Sanatçı böyle bir atmosfer, dinleyici ile direkt ve samimi bir bağ kurmak için çok gayret sarfeder. Almanya'da bu atmosfer kendiliğinden hazır.

Bach tefsirinize Alman dinleyicisi nasıl tepki gösteriyordu?

— Tenkitçi ve dinleyicilerden çoğu Bach'ın tefsiri üzerine olan fikirlerimi kabulle kalmıyor buna büyük bir bağlılık da gösteriyorlardı. **Saflık - katkısızlık** budalalığına saplanan bazı gelenekçilerin çatmaları eksik olmuyordu ama bu azınlık hızla yokoluyor ve olmalı da. Bach'ın o sözde «objektif» çalışışı eserlerin canlılığını tamamen kaybeder. Almanya'da bana çok dokunan bir olay geçmişti. Berlin Filarmonisi ile Schumann'ın viyolonsel konçertosunu çalmış bitirmiştim. Konserden sonra iki kişi yanıma geldi, biri kördü. Gözleri görmiyen ihtiyarın elinden tutan dedi ki: «Tanıyor musunuz? Bu Profesör Wirth.» (Joachim Quartet'inin violacısı.) Joachim'in ölümü muhakkak ki dostunu kimbilir ne kadar üzmüştü. Profesör Wirth elleriyle kollarımı, ellerimi, göğsümü yokladı ve boynuma sarılarak,

kulağıma fısıldadı, «Joachim ölmedi.»

O anda ne duyduğunuzu tahmin ediyorum.

— Bunu kitabınıza yazmasanız çok iyi olur.

(Niye yazmıyayım? Bu çeşitten takdirler mutlaka kaydedilmelidir.) (Bitmedi).

(*) Pablo Casals, İspanya'da Faşist Franko rejiminin kurulmasıyla Fransada, Pirene eteklerindeki Prade kasabasına yerleşti. Franko idaresini tanıyan memleketlerde konser vermiyordu. İkinci Dünya Savaşından sonra Franko Diktatörlüğünün müttefiklerce yıkılacağı umuduyla İngiltereye gitti. Umutları boşa çıkınca konserlerini iptal etti, Oxford ve Cembridge Üniversitelerinin şeref üyeliğini almadı. İspanya halkı özgürlüğüne kavuşana kadar hiç bir daveti kabul etmiyeceğini söyliyerek tekrar Prade'a çekildi. Bu durumda ileri gelen dünya müzisyenleri her yıl Prade'da toplandılar ve böylece meşhur Prade Festivalleri 1950 de başladı. 1957 yılında Üniversite Rektörünün daveti üzerine çok sevdiği annesinin memlekti Puerto Rico'ya gitti. Her yıl San Juan'da gene ünlü müzisyenlerin katılmasıyla Casals Festivalleri yapılmaktadır.

Hiyerolifle Üç Yazıt

— İlhan Berk'in «Hiyerolifle üç yazıt» adlı şiiri için yorum. —

Orhan DURU

Karanlık iniyordu akşamüstleri yavaşça, kimseye duyurmadan, sessizce, kentin üzerine. Pis Kent. Bir bulut alçalmış ve durmuştu orta yerde. Her yer kömür isi, sigara isi kokuyordu. Postanenin yanından geçerken lâğım kokuyordu. İğrenç. Artık elimiz; ayağımız kesilmişti. Ne yapacağımızı bilmiyorduk. Genelevlere gidemiyorduk. Kadınları sevemiyorduk. Akşam üstleri buğuluydu.

Baskının gerçek ülkesiydi bu kent. Ağırlıklar iki misli ağır. İkinci baskılarını makinaya veriyordu gazeteler, öğleden sonra saat ikide. İkindi üzeri baskı çıkıyordu ortaya. Ve polisler geceleri basıyordu kumarevlerini hep.

Dedik ki, kaçalım bu kent'ten. Bu sessiz ülkeden. Gidelim Afrikalara Amerikalara, Kutuplara, artı ve eksi kutuplara. Kent'lerin daha kurulmadığı ilkel yerlere.

Dedik ki, gidelim tiyatro'ya bu gece. Ama bilet yok. Almak gerek biletleri bir hafta önceden oturabilmek için bir koltuğa.

İşte, bunalım duvarları. Ağlama duvarları. Elimiz ayağımız kesik. Kafamız tutuk. Birşeyler yapmak istiyorduk ama hiçbirşey yapamıyorduk düşdeymişiz gibi baskının sessiz ülkesinde.

*
* *

Bir özel olarak Kartaca'ya gitmek var, bir de gene.. Kartaca'ya da Van'a. Ama zoruma gidiyor bütün bunlar. Bu filler, bu beyaz eşekler bu nalsız atlar. Atlar, eşekler, nallar, beyazlar. Van dersen garip bir ülkedir orası. Gölünde sodayla yıkanır balıklar. Oturur konyakla soda içer beyler, hanımlar.

Biz gökyüzünü ve denizi nasıl severdik, bilirsiniz. Okuldan kaçmayı, sevişenleri gözlemeyi, nasıl severdik. Kalkıp sevgimizi iletirdik Kartaca'nın bütün memur kızlarına.

*
* *

Uygarlık, tecim gerisinde ve kayser gerisinde ve tavuğun gerisinde ve derisinde. Uygarlık bir elmadır ve iyice yıkayıp kabuğuyla yenir vitamini kaçmasın diye. Oysa biz uygarlığı ve muygarlığı yutardık güllaç gibi, ner'den bileceksin.

Her yer lağım kokuyordu. Üç kat ev yapılıyordu, dördüncüsü yapılamıyordu. Evleri geziyorduk. On bin, yüz bin, bin beş yüz. Evler bitmiyordu bir türlü. Paralar oluk gibi akıyordu.

Akdeniz Artı Akdeniz

Daha da haklı çıkmak için bu akdeniz kentinde
Yel dursun gemiler gitmesin diye
Kesti sarı sakallarını yoksul oldu
Duvarlarını yıktı baalbekse bile yıktı
Mavi külâhlı fenikeli hırsızlar bir de ingiliz
Kırmızı flamaları delirten meltemle
El sıkışıp ayrıldılar

Sir Alexandre burası sizin müzeniz
Sizin akdenizin sizin yunanistanın
Kırık vazoda mızrağı ikiye ayrılmış
Mızrağı kırık ya siz ona bakın
Kim bilecek sakalsız yoksulu
Bu akdeniz kentinden dönülmez kıyılara koğulmuş
Saban demirine takılıp çıkmasa ezik miğferi

İlk oğlunu tanıdı paraların üstünde
Bulunca yitik oğlunu tüm ülkesini
Mızrağına takıp gökyüzünü kuleleri
Artık nerede duracağını bilemedi
Sakalsız yoksul yüzünü gösterdi kıyılara
Tuzlu elleriyle gözlerini sildi gene ağladı

Bu sizin vazonuzda yüreği atmıyan akdeniz
Bir sigara buyurmaz mısınız mersi
Öykü biraz dokundu sanırım ama elden ne gelir
İki fenikeli hırsız mı demiştiniz bakın bu güzel
Ortadoğu ülkeleri üstüne oturup bir kitap yazmalı
Yoksul üstelik yürekli kişileri de yok ya
Çekti bir ağlıyan arap heykeli buldu
Gözlerinde söndürdü sigarasını *İbrahim GÖNEN*

Bir bulut çökmüştü kent'in üzerine. İs kokuyordu her yer. Sonra büyük kargaşalıklar çıktı.

Sonra büyük kargaşalıklar çıktı.

Gene de her yer sessizdi ve herkes işine gidiyordu, yemeğe gider gibi. Büyük karışıklıklar çıktı. Teller, sicimler, telefonlar, numaralar karıştı birbirine.

Oturduk uzun uzun yukarı baktık, bir inekarabası...

(Durup tansiyonunu ölçtürdü i.b.)

ELUARD'DAN

Tan Ağardı Devler Yok Oldu

İnsanın güzelliği insandan yüce
Ama onlar bunu bilmezdi

Düşünmek için yaşar susmak için düşünürlerdi
Ölmek içindi yaşamaları boşunaydı
Ölümle kaparlardı iyi yüzlerini

Düzene koymuşlardı yavrum
Mal mülk uğruna
Bayağlıklarını sevgilerini

Çiçekleri çiğner gülüşleri boğarlardı
Tüfeklerinin ağzındaydı yürekleri
Duymazlardı yavrum yoksulların küfürlerini
Yarının mutlu yoksullarının

Gün görmez düşler içinde ölümsüzdüler gerçi
Ama bulaşsın diye bulutlar çamura
Boyuna inerlerdi yukarlara bakmadan

Geceleri ölümdü onların ölümdü
Öbür insanlar toplasın diye
Gölgelerinden yoksulluk dökülürdü

Bu duygusuz sağır düşmanları unutacağız
İşte şuracıkta bir adım kaldı
İnsanlar tatlı ağızla ak ışıklar saçacak
Bizim için açacak karanfiller
Bizim için çiçeklenecek sabır
Bizim olacak yaşıyanların öpücüğü

Şiirin Amacı

Size desem güneş ormanda
Benzer yatağa yayılmış bir karına
Bana inanır yaparsınız ne istesem

Size desem yağmurlu bir günün duruluğu
Aşkın tembelliğinde çın çın öter
Bana inanır bakarsınız sevişmeyi uzatmıya

Size desem yatağımın çevresinde
Yuva yapmış uğursuz bir sürü kuş
Bana inanır tasamı bölüşürsünüz

Size desem bir kaynağın koynunda
Döner yeşil bir ırmağın anahtarı
Bana inanır anlarsınız ne demek bu

Ama size sokağımın şarkısını bi söylesem
Sonsuz bir yol gibi anlatsam size yurdumu
Umursamaz boş verir sıvışır gidersiniz

Ülküsüz yürürsünüz bilmezsiniz ki
Açıklamak değiştirmek için dünyayı
Birlik umut kavga gerek insanlara

Unumu eledim ben eleğimi astım ama
Götüreceğim sizi yüreğimin küt küt atışıyla
Sizinle söyleşmek bir hoş ediyor içimi

Kurtulmanızı istiyorum sizin birleşmenizi
Yarını dokuyanlarla el ele vermenizi
Yosunlarla sazların sarmaşdolaş olması gibi şafakta.

Çeviren : A. Kadir - A. BEZİRCİ

Hitlerin kedisi

Nevin İŞLEK

Dedemin sağ omzu üstünden bizi, içeriyi, sıcağı seyreden beyaz bir hayaletti kedi.

«Bizi seyrediyor» dedi, sobanın ardında vızırdayan üç kalemden biri : küçüğü oğlanların. - Kaleminin vızırtısını kesmişti. Kaleminin uykulu vızırtısını kesebilmek için dikmişti gözlerinin çakırını kediye; kendini aldatarak. -

Babam, ta... dipteki köşeden kalktı ve sobaya doğru yürüdü elinde kocaman iki kütükle. - Dedemin, tam bir dik-açıydı büktüğü bacakları. Dikeyi çenesinin altına gelmek üzere ve yatayı yerde, sedirin şiltesinde, tam bir dik-açı. Tesbihini, dikey olanına geçiriyordu bilezik gibi. -

«Bizi seyretmiyor» dedi büyüğü, kaleminin vızırtısını kesmeden. «Sıcağı seyrediyor.»

Kapının tokmağı gıcırdadı, annem, elinde dedemin birlik mavi cezvesiyle - dedem, cezvedeki pişmemiş kahvesinin pişik tadını duyabiliyordu şimdiden. Denebilirdi ki, salt, kahvesinin o pişmemişliğinin keyfini sürmek için oturuyordu akşamları o köşeye. O köşeye, en çok da akşamları yaraşıyordu. -, mutfağın keskin soğukluğunu boşaltıverdi üstümüze. Ardından, daha keyifli, ürpertili bir sıcaklık doluştu iliklerimize.

Soba, aç bir panter gibiydi : ağzını açtı, babamın elinden kütükleri kaptı ve dişlemeye başladı çatır-çutur. Kara borular sallandılar hep.

«Sıcağı seyrediyor, evet,» dedim, kanepeden. «bizi, ya da içeriyi değil.»

Annem, «Ses etmeyin.» dedi, mangalın başına çömelirken. Dedem ve biz dördümüz arasında gerili bir tedirgin köprüde gidip - geldi gözleri bunu derken. «Ajans başlıyacak şimdi.»

Babam, ellerini silkeleyip döndü, yerine oturdu tekrardan. Ta... dipteki köşeye. Akşamlarının kuytu köşesine.

«Burası, Ankara radyosu» dedi radyonun içindeki adam. «Aziz dinleyiciler...»

«Susun!» dedi annem, «Başladı ajans» ve cezveyi, küllerin üstünden bir gemi gibi ağır - ağır sürdü ateşin içine.

Dedem kımıldadı.

Dedem, o hemen sağ omzu üstündeki keskin soğuktan hiç mi hiç habersiz - nasıl da habersiz? -, takkesinin pamuklu sıcağında kımıldadı.

«Uykum geldi» dedi uyukla-

yan vızırtı, çakırlarını, defterinin ak sayfalarının üstünden-üstünden anneme dikerek.

Annem, dumanı tüten fincanla - kalın, kocaman, kulpsuz, çiçeksiz; dedemden ayrılamaz bir parçaydı fincan. Bir bakıma, dedem demekti fincan. O fincan. Saygılı bir özenle tutuyordu annemin elleri o fincanı. Annemin, hep öyle tutmuştu elleri o fincanı. - birlikte, mangalın önünden doğruldu, dedemin önüne gitti. Dedem, bacaklarının açısını bozdu, tesbihini devşirdiği dikey dizine aktardı : kahveye hazırlandı.

«Uykum geldi,» dedi gene uyuklayan vızırtı. - En işlek, ortadaki vızırtıydı her vakitki gibi : ablamınki - «Yarın erkenden kalkıp yazarım, uykum geldi.»

«Olmaz!» der gibisine kaşlarını çatıp. «Sus!» der gibisine de radyoyu gösterdi annem ona.

Radyo, yüklüğün bitişiğinde, küçük bir bölmedeydi. İçindeki adam, iki sözünün üstüne, bıkıp-usanmadan, «Hitler» diyordu biteviye. Hitler de Hitler.

Soba, kütükleri sonuna kadar yemişti ki, sallanmıyordu artık borular. Pencereler sallanmaya başlamışlardı boruların yerine. - Kedinin, sarı ve sürmesizdi gözleri pencerede : İnsan gözü gibiydi; onları hiç kırpmaksızın gözlerimizdeki sıcağı seyrediyordu. -

«Kar gene başladı,» dedim, kanepeden.

«Kar değil, tipi,» dedi oğlanların büyüğü, vızırtısının arasından.

İkimiz de dedeme baktık.

Dedem, hiç bize bakmadı.

Dedemin, takkesinin, kahvesinin köşesinin ve torunlarının sıcağında Hitler vardı yalnız. Mandal da, sağ omuzunun tam üstündeydi aksi gibi.

Babam kalktı, iki kütük daha attı sobaya.

«Kediyi içeriye alalım,» dedim yüksek sesle. Göz-uçlarım dedemin gözlerinde; hem korkulu, hem korkusuzca.

Yalnız kütükler ses verdiler homur-homur.

«Kediyi içeriye almalıyız,» dedim daha yüksek sesle.

«Bizim kedimiz var,» dedi annem, bana doğru uzanıp; usul, kızgın, yatıştıran sesiyle. «Sokak kedisi o.»

«Mavuna da bir vakit sokak kedisiydi,» dedim, döndüm, dipteki sedire doğru seslendim : «Öyle değil mi baba?».

Babam, belli-belirsiz başını salladı, sobadan yerine seğirtirken. Bacaklarını birbirine paralel büküp, konukmuş gibi eğreti oturuyordu yerinde. Her geceki yerinde. Her geceki gibi. Her geceki babamdı ya, gene de az olsun bir ilişkisi yoktu babamla. Dedemsiz o «babam» la. O «babam», bacak-bacak üstüne atardı otururken, kahkaha atardı ve çok da sevimli olurdu bütün bunları yaparken.

«Dışarısı çok soğuk,» dedim.

«Sabaha kadar orada kalırsa ölecek.» — Bu sefer, dosdoğru dedeme bakarak söyledim bunu. —

«Sabaha kadar ölecek çok kedi var öyleyse,» dedi oğlanların büyüğü, dedemin yerine.

Dedemin yerine, dedem konuşsun istiyordum ben :

«Ölecek,» dedim, «orada kalırsa sabaha kadar.»

Annem : «Şışşt!» dedi, bir de fiske vurdu bacağıma.

«Çok uykum var,» dedi uyuklayan vızırtı.

Radyo, Hitler'den başka birşey demedi.

Ben de : «Kediyi içeriye alalım,» dedim yeniden.

Dedim de, gene duymadı dedem. — Hitler'den başka birşey duymak istemediğinden. —

«İdareyi baş-ucumda yanık bırakırsan, kendi-kendime de uyurum yukarda,» dedi vızırtı gevşek-gevşek, artık iyiden-iyiye uyuklayarak, ama gene de vızırdayarak.

Annem, dişlerini sıkarak, dişlerinin arasından : «Uyumazsın, bilirim,» dedi.

«Korkaktır çünkü,» dedi oğlanların büyüğü, kaygusuz vızırtısıyla. — Konuşmayanı bir ortalarındakiydi : ablam. Çalışkandı ablam. Çoğun Pazar sabahları, kalın yapraklı, pütürekli, uzunca bir deftere, 5'den, ne de güzel kızlar çizerdi. Salt kızlar değil, bacası tüten kiremit damlı evcikler, damların ardından baş - kaldırmış kaba-kaba bulutlar, dereler, dere gibi kıvrıntılı patikalar, derenin içinde kuzular kadar kocaman ördekler... Bütün bunları çizdikten sonra, aralarına, şurayaburaya 5'ler serpiştirirdi. Sonra da, kaleminin bir dokuşuyla, sihirbaz gibi, kabarık saçlı kızlar oluverirlerdi bu 5'ler : kimi derenin kıyısında, kimi bir ağacın dibinde, kimi patikadan kiremit damlı evciğe yollanan... —

«Sen de korkaksın,» dedim oğlanların büyüğüne. «Korkmasan, alabilirdin kediyi içeriye.»

«Ben korkak değilim,» dedi. «Mandalın yeri pek tekin değil yalnız.»

O sırada, radyonun içindeki adam, bir takım şeyler dedi gene ve babamla dedem, sedirin

köşelerinin derinliklerinden birbirlerine bakıştılar.

Bakışlarının kesiştiği noktada Hitler vardı. Anlamlı, gözlerine bakarsan da korkulu birşeyler vardı. — Kimdi bu Hitler? Niye böyle her gece bir-düziye onun adının anıldığı bir takım kalabalık sözleri, sabırsızca bekleyerek, can-kulağıyla, önemsiyerek dinliyorlardı? Eğlenceli birşey olmalıydı oysaki : ağabeylerimin küçüğü, tarağının ucunu bıyık gibi burnunun altına dayayıp, saçını çaprazlama alnına düşürdüğünde, kaşlarını çatıp, gözlerini de iyicene bedleştirdikten sonra, bir elini kaldırıp «Heil Hitler!» dediğinde, herkezler katıla-katıla gülmüyorlar mıydı? —

«Korkaksın bal gibi,» dedim oğlanların büyüğüne. «Bir mandaldan çekinip, kediyi içeriye alamıyorsun.»

«Uykum var,» dedi küçüğü, can çekişir gibi.

«Bir mandaldan değil,» dedi büyüğü, kaleminin tepesinden dedeme bakarak. «Yerinden bir mandalın.»

«Çok uykum var,» dedi, artık son soluğunu verir gibi. «Çok uykum var,» dedi. Ama hayır.

Ama nasıl da dirildi.

Önce, fırlattığı kalemi, havada şöyle bir dönüp, yere saplandı bir ok gibi; sonra :

«Hitler'in kedisini yazdım!» diyebilecek kadar bir zaman bıraktı, ardından bastı avazı.

Ne avazdı o öyle! Evreni kapsıyacak kadar yetişkin, yayılgan geldi bana. Kalemi, tahta döşemede hâlâ sallanıp duruyordu vın-vın. Kalemin çevresinden ta... halıya kadar, Hitler'in ve dedemin kanları püskürmüştü mavi-mavi. Kedi bile sıcağı unutmuş, içeriye, dosdoğru bize bakıyordu şimdi.

«Ağlama!» dedi annem yanına koşup.

«Ağlama!» dedi babam yanına koşup.

Dedem fırladı.

Dedem, sedirdeki köşesini, torunlarındaki saygısını, ajanstaki Hitler'ini, tesbihindeki düşüncesini ve sağ omzu üstündeki MANDAL'ını dedeliğinde unutup, fırladı.

«Ağlama!» dedi yanına koşup.

— Arı peteği gibi üşüşmüşlerdi başına. —

İki kat eğildi dedem, kalemi tahtadan çekti ve :

«Şimdicek düzeltirim ben onu,» dedi. «Ağlama sen.»

— Arı peteği gibi üşüşmüşlerdi başına evet. —

Kanepeden atlayıp, mandala seğirttim.

Mandalı çevirdim.

Onu, ermiş bir konuğa benzettim bilye gibi içeriye zıplarken. Ama, ayakları çamurluydu sedirin dedemsiz şiltesinde. Çamurları zıplar-zıplamaz gördüm.

Annem görmedi çamurları. — Arı peteği gibi başına üşüşmüşlerdi çünkü. — Mavuna gördü yalnız.

Gözlerim, Mavuna'yla petekteydi. Mavuna'nın gözleri onda, onun gözleri mangalın en yakınında.

Haber verecekti Mavuna. Biliyordum. Gözlerindeki krallıktan biliyordum.

Şimdi haber verecekti.

Ve verdi şimdi : kötü, çirkef bağırtısıyla.

Petek dağıldı.

Dedem, mürekkepli iki parmağıyla ensesinden tutup, havaya kaldırdı onu. Ölü bir tavşana çok benziyordu öyle kımıltısız havadayken. Sonra pencereyi açtı ve bahçe kapısının kiremitliğine savurdu onu.

Mavuna, mangalın altına girdi tekrardan; mutluydu gözlerindeki krallık. Düşündüm : «Neden dedem onun yerine Mavuna'yı tutup savurmadı diye pencereden?»

«Hadi!» dedi annem — radyonun içindeki adam sustuğu için, fısıltıyla konuşmuyordu artık —, öbür ikisine. «Çabuk bitirin ödevlerinizi.»

«Benimkisi bitti,» dedi oğlan olanı defterini «çat!» diye kapatarak.

«Benimkisi çoktan bitmişti,» dedi kız olanı defterini usulca kapatarak.

Bu sefer, kanepeye seslendi annem : «Hadi!» diye.

Kımıldamadım.

«İdareyi de yanık bırakacağım baş-ucunuzda,» dedi. «Yukarıya hadi!»

Kedi, dedemin sağ omuzunun üstüne atladı kiremitlikten. Ayaklarını mangalın yakınında unutmuştu. Şiltedekiden daha azdı çamuru. Nerdeyse kuruyacaktı.

«Hayır,» dedim kanepeden. «Ayaklarının izi kurumadan çıkmıcam yukarı.»

Kaçkın Us

Ne denli çoğalmışım, çürümüş yaprak yalnızlığı odalarda
Bir tutsak dolana dursun bulutlu damlarında evlerin
Azalmaz oldu yokluk kimlere sordumsa seni...

Tüm betikler inançsız, Tanrılar benim için
Ya da kargalı ağaçlara gece çabuk iniyor
Bunalıyorum önce, kaç kez geri dönüyorum yoksul tapınaklara..

Mumları söndürmeye vardım
Eski şamdan gögeleri sapsarı korkuluk
Bir sabah birlikte oldum, kaç insan oldum umutsuz..

Sizi sevmek olsa, kaçmak olsa, ya olmasa duvarlar...

Halûk ŞEVKET

Yeşil Geyik

O çok ayaklı bir geyikti
elleri kutu evlere hep yeşil
o çok ayaklı bir geyikti
kapısında ak kanatlı kumrular bekleşir.

....
— Biz kumrulardan öğrendik sevmeyi —
....

Sonra saçları baştankara bir denize girdi
sonra dizginsiz alanlara yöneldi gözleri

O çok ayaklı bir geyikti
ellerime ılıman elleri hep çocuk sekişi gelir
Şimdi bulvara bir yağmur düşmez mi
ELLERİM KENDİ SAÇLARIMA ÜŞÜR...

Öksel DEMİR

İLHAN TARUS'LA BİR KONUŞMA

İlhan Tarus'un dost yayınları arasında yakında bir romanı çıkıyor. Adı *Duru Göl!* Kurtuluş savaşı serisinin dördüncü kitabından sonra, hem de bunun dördüncüsü henüz gün yüzüne çıkmadan, arkadaşımız sıkı bir atlama ile bugünlere, günümüze ulaşmış bulunuyor. Arada o diziye iki roman daha katıp bütünlemenin sonuna ulaşacaktır ya, besbelli bir etki altında, hemen hemen dayanılmaz bir baskı ile giriştiği bu son deney, her yönden bir başkalık, değişiklik gösteriyor. Bu yönleri fırsat buldukça yakın arkadaşlarına anlatır. Tam sırasıdır dedik; *Duru Göl* üstüne kendisiyle konuşmak istedik. Böylelikle okuyucuları yeni bir sanat, yeni bir roman plâtformuna doğru sürmenin yadsınamaz kolaylığını da elde etmiş olacaktık.

Bundan ötürü ilk sorumuz kendiliğinden meydana gelmiş oluyordu :

— Seni *Duru Göl*'ü yazmağa

zorlıyan nedenler çevresinde biraz açıklama yapar mısın?

— Elbette! Bir kere roman sanatının ne demeğe geldiği, ne olup ne olmadığı üstünde anlaşıyor muyuz? Roman'ın insan'ı gerilerden alıp bugünlere, bugünlerden alıp yarınlara doğru yaşatan, belirten, çevresi içinde tutturup yürüten sanat türü anlamına geldiğini anlıyor muyuz?

— Birlikiz bu görüşte..

— Tamam! Türk insanı yaşamın potası içinde oluşuyor. Bu oluşmanın herşeyden önce bir zaman, bir de mekân sorunu olduğunda kuşkuya düşemeyiz. Nedir ki zaman anlamı ölçüleriyle, mekân anlamı da statüsüyle, durmadan değişiyor. Bu değişme memleketten memlekete, tempodan tempoya, kafadan kafaya durmadan biçim alıyor. Roman'ın insanı hayvaniyle, evi tarlasiyle, düşünüşü duyusuyla önceden romancıda dur - otur gizine kavuşması, ancak ondan sonra kâğıt üstüne düşürülmesi gerek. İyi ama, bizim yurtta ölçüler bir çeşit darlık, mekânlar da bir çeşit oynaklık gösterir oldu. Geri kalmış, bu yüzden yaşamanın imkânlarını arttıracağı yerde hızlı hızlı yitirme yoluna sapmış, üstüne üstlük de gerici güçlerin bütün anlamiyle yükü, sıkısı altına girmiş bir diyarda, bunu biraz da gerekli, belki de zorunlu görmeli. Sonuç şu oluyor ki, bizler, beş on yıl önceki gerçekler matematiğini ve gerçekler geometrisini bulundukları statik içinde tutmak, yazmak ve yarınki kuşaklara ulaştırmak görevindeyiz. Yoksa herşeyde olduğu gibi roman'da da gecikmiş oluruz.

— Demek konuyu günümüzden alırken bu ilkeye bağlandın?

— Öyle!

— Peki, ya gündelik olayları işliyen hikâyelere, hele oyunlara ne demeli?

— Bakmayın siz onlara.. O arkadaşlar, günü gün etmek sevdasına düşmüşler. Hikâye okunduktan, oyun da oynandıktan sonra, yarın için hesapladıkları bir şey yok. İyi de ediyorlar. Rahat iştir bu. Salt bir nokta var : Sakın onların davranışlarını, zaman süresi ve mekân statiği gözönünde tutularak göze alınmış sanmayın! Okuyucular da sanmasınlar.

— Peki, diye üsteledik; *Duru Göl* romaniyle bize neyi anlatmak istiyorsun?

— Ha, dedi, bu roman, son on yıllık dönemde memlekette olup biten işlerin en sivrilerinden birini, ya da birkaçını ele alıyor. Kendi haline bırakılsa ve tarih tempomuz içersinde düşünülse, belki de yüz yıla sığmıyacak olaylar, *Duru Göl* de yaşam plâtformuna çıkmıştır. Gülünç ve iğrenç yönle-

riyle, büyük ve küçük yönleriyle, ak ve kara yönleriyle..

— Konusu için ne dersin?

— ... Siyasal etkilerin tamamiyle dışında, memlekette bir içten içe oluş var. Bilmem tekrarlamak gerek mi? Mekânı normal dışına süren, zamanı da kesip biçip kısaltan bir oluşum dönemine girdiğimiz, su götürmez gerçek. Derine gitmek niye? Olayların dış yüzünde bile bunu açık, seçik görüp duruyoruz. Ayırımsız olarak herkes, politikada, geçim koşullarında, hattâ sosyal problemlerde meydana gelen hızlı gelişimin farkında. Kültür alanında, okuyup yazmada, köy problemlerinde giriştiğimiz koşuyu görmüyor musunuz? Bütün bunların dışında, hepsini de önüne katıp itekliyen o şaşırtıcı gücü, ben bu romanda şekillendirmeğe çalıştım. Bizi saran çelişmeleri, önümüzü kesen çatışmaları, uyumları ve gerilimleri, elden geldiği kadar açıklamalara bağladım.

Konu, Orta - Anadolu'da, bir dağ başında girişilmiş olan büyükçe bir bayındırlık işi çevresinde açılır. O dağın tepesinde yalnız yalnız yaşıyan zengin bir gölün suyunu, alt tarafta kavrulup duran geniş bir ovaya akıtma girişkenliğini ilkel, belki de yabanca düşünülerle harekete geçmiş bir takım insanların, uygarlığın doruğuna doğru tırmanmaları çabasını hikâye eder. Araya karışan yalan dolanı, ahmakça hesaplanmış plânı, insanların bir gölün suyu üzerine çekişmesini, didişmesini anlatır. Bunun yanında Yirminci yüzyıl insanına vergi ülkü temizliğini; tam şerefli, tam insanca, tam yüce gönül vurgunluğunu ele alır. Şeytanla meleğin, ateşle suyun ve ileri'yle geri'nin savaşını yansıtır. Daha diyeyim mi?

— Peki, bu hikâyenin gerçekle silintisi nedir? yani?

— Baştan aşağı, o prosesüs içinde, olmuştur denemez. Zaten roman olmaz o... Ama Anadolu'nun son yıllarda gezip gördüğüm bin bir köşesinden, ufak ya da büyükçe yamalar halinde, gerçek olayları romanıma aktardığımı gizliyemem. Hattâ daha ileri de gidebilirim : Bütün roman, geniş topraklardan kaldırılmış mozayik panoların yanyana getirilip işlenmesinden meydana gelmiştir. Böyle de denebilir. Bu panolar, romanın kanavesini meydana getiriyorlar. Geri kalan büyük alan, üstüne kapanıp didiklediğim yurt sorunlarına ayrıldı. Bu sorunlar kaplar büyük alanı.. Bu aklımıza gelmiyen, tek kelimesi dahi söylenmiyen sorunlar..

— Anlatışına göre *Duru Göl*, yalnız son yayınlanan roman olmuyor; bununla birlikte son olayların romanı da oluyor..

— Sanırım!

***

KARANLIKTA

Dostum, biz kaybolmuş bir nesiliz. Çalışıyoruz fakat karşılığı yok. Para kazandığımızı sanıyoruz; fakat karnımızı bile zor doyuruyoruz. Bu bir serap arkasında koşmaya benziyor.

Cemal YILDIRIM

Behiç DUYGULU

Yarım saat var karanlıklardayız. Dönüp duruyoruz köşeleri. Uzakta bir kaç kişinin geldiğini gördük mü, «gel, buradan!» diyor yeni bir karanlığa sapıyoruz. Soğuğa rağmen kalın paltolarımız sıkıntı veriyor hızlı yürümekten. Fabrika göründü. Karşı kahveye baktık kimseler yok. Demir kapıya geldik aralıktan usulca süzüldük. Bizi Sadık karşıladı.

«A'bey kız gelmedi.»

Sırıtıyordu. Elleri cebindeydi. Esmerdi, kilot pantolonla daha bir kısa görünüyordu.

«Nasıl olur ulan?»

«Valla bilmem.» dişlerini gösterek sırıtmasına devam etti. Pantolonu düşüktü, iç çamaşırları görünüyordu, elleri cebindeydi. «Kadın burda!»

«Kadın . Kadın.. Ne yapayım onu. Kız niye gelmedi?»

«Geldi, ama girmedi, kapıda dayandı. Burası karanlık ben girmem dedi, bizim konuşmamız ev arasıydı, buradan korkarım dedi.»

«Ev arasıymış! Dedik ya kendisine fabrikada diye. Sen şimdi şu kapıyı kilitle, kadın nerde?»

«Peki a'bey, yukarda.» Sırıttı.

«Gel» dedi bana Nâbi, yürüdüm. Pirina yığınları arasındaki boşluktan geçtik. Ortalık zehir gibi zeytinyağ kokuyor. Acı acı, preselerden sıcak sıcak akışı geldi. Sapsarı. Duman yükselirdi. Kimse yoktu şimdi. Makinalar stoptaydı.

«Bu Sadık da hep sırıtır» dedim.

«Köpoğlusu ağzına yüzüne bulaştırmış.»

«Hov! Hov!»

«Hoşt ulan! Bu köpek de ne arıyor burda. Sadık köpek aşağıda değil miydi?»

«Evet a'bey.»

Bir kibrit çaktı. «Ne evet'i ulan burada işte!»

Sadık bir iki kelimeyle yatırtırdı köpeği. Kibrit ışığında yürümeğe başladık depoda. Ortalık çuval doluydu. O bayıltıcı eski çuval kokusuyla zeytin kokusu karışmış ağırlaştırmıştı havayı.

«Kız! Kıız!» diye bağırdı kadına Nabi.

Ses yok.

«Kıız nerdesin?»

Ses yok.

Bir kibrit daha çaktı ikinci merdiveni çıkmaya başladık. Sadık yetişip yukarının elektriğini yaktı. Yatak serili küçük bir oda var, aydınlık..

«Nerde bu karı?» dedi Nâbi, aydınlık odaya yürüdü, boş görünce döndü.

«Burda a'bey, yatakların ardında.» Durmadan sırıtıyordu.

Kısa boylu bir kadın çıktı, bize yürüdü.»

«N'oldu,» dedi Nâbi, «hani?»

«Valla gelmedi, işte yüzü. Kapıya dek geldi girmem diye dayattı.»

«Haa öyle,» dedi Sadık.

«Ne konuşmuştuk! Bir işin üstesinden gelemezsiniz. Biz iniyoruz siz isterseniz kalın.»

«Biz de iniyoruz», dediler.

Biz önde onlar arkada karanlıkta duvarlara tutuna tutuna basamakları indik, Nâbi bir kibrit çaktı avluya çıktık.

«Otur» dedi Nâbi bana. Kendisi de oturdu. Sigara uzattı. «Siz şimdi ön taraftan gitmeyin, arkadan.» dedi onlara. Kadın bir zaman baktı, sonra yürüdü Sadıkla. Zeytin tokatlarını geçip deponun ardında kayboldular. Sigaraları çekmeye başladık.

«Ne o?» dedi Nâbi.

Sadık geri gelmişti.

«Kadın diyor ki, 'onu bana zaten söylemişlerdi çağırır da geri gönderiverir diye' diyor.»

«Tabii,» dedi Nâbi, «bizim pazarlığımız neydi, ne yapayım ben onu?»

«Hiç olmazsa diyor, insan çıkarır bir beş lira verir.»

«Vermem», dedi Nâbi.

Sadık gitti deponun ardında gene kayboldu.

Elimi paltomun iç cebine attım, bir şişe. «Çek» dedim. Çukulataları da çıkarıp sandığın üzerine koydum.

Bir o, bir ben nöbetleşe çekmeye başladık.

«Sadıık!» diye bağırdı Nâbi deponun arkasına.

Ses yok.

«Sadık!»

Ses yok.

«Şunlara bir bakayım, ordalarsa kadını alıkoyalım.»

«Vazgeç.» dedim.

Kalktı yürüdü.

Eliboş dönmüş gelirken zeytin tokatlarının orda ayağı bir şeye takıldı, «cıııztl» kayıp kapaklandı. Koştum. Bir su birikintisi, çamur içinde kalktı, «tuh!»

Çeşmeye yürüdük mendilleri çıkarıp silmeye başladık.

«Sana bir şey diyeyim mi reis, dünyanın en güzel kadınıyla da evlensen bir zaman sonra monotoni başlar.»

Tuttu çeşme başında Tolstoy'dan evliliği kötüleyen bir tirad okudu.

Döndük yeniden çekmeye başladık.

«Niye evlendin öyleyse?»

«Ah,» diye inledi, «kimdi bilmem evliliği sanırım odaya benzetir. Öyle ki bekârlar odaya girmeye can atarken evliler de kendilerini dışarı atmaya bakar. Benimkisi acemilikti, bönlüktü, çocuktum gözüm karardı evlendim. Şimdi olsa ne yaparım, gene odaya girmeğe can atma hikâyesi. Bu böyle işte sonsuz bir aldanış içinde yuvarlanıp gidiyoruz.»

«Ben pişman olmayacağım bir yaşantı içinde bulunmaya çalışıyorum!»

«Zor. Çok yönlü çalışmak, başarıya ermek imkânlara dayanıyor. İmkânlar da olsa gene olmayasıya. Ne bilinir senin yarın kadınsız geçen günlere belâ okumayacağın. Ya da tam tersine küçük serüvenlere verdiğin vakte bile acımayacağın, şunları da şu yolda harcasaydım demeyeceğin.

«Bak şunlara,» dedi öbek öbek yığılmış zeytin çuvallarını, koca koca yağ depolarını gösterdi. Ötede yarım kalmış bir yapı. Boş çuvallar. Kıl yağ torbaları. Yeşil, kırmızı zeytinler. «Bunlar arasında geçen hayata acımak mı gerek sevmek mi söyle? Aylarca sonsuz bir gürültü. Para isteyenler, çuval isteyenler, gün isteyenler.. Gecelerce uykusuzluk. Zeytin tanelerinin taşın altında ezilişi gibi bir eziliş, öğünüşü gibi bir öğünüş. Sonra kıl torbalara zeytin hamuruyla birlik senin hayatın da konuyor, ve her torbada, her presede sen de biraz eziliyorsun, senin de biraz yağın çıkıyor. Preseler iniyor iniyor tamam, torbalar çıkarılıp pirinalar yığılıyor. Sonunda seni de böyle atacaklar, suyu gitmiş bir ayva kemseği gibi duracaksın pirinaların içinde. Değerin tanelerde, kilolarda görünmeyecek. Tonlar içine karışıp gidecek-sin.»

«Öyle, para için kahrediyoruz hayatımızı. Gece gündüz birbirine karışıyor. Başka türlü yaşamanın daha iyi olacağını bilsem! Yok biliyorum daha iyi olacağını, ama bir şeyler, sorumluluklar bırakmıyor. Hep umut, hep umut, hep umut. Bu yolla, tuttuğumuz yolla mutluluğa daha tez ulaşma umudu. Ama dediğin gibi sonsuz bir aldanış mı bu. Bir arkadaşın dediği gibi, 'kazandığımızı sanıp da ekmek parasını bile zor çıkaran kaybolmuş bir kuşak' mıyız? Dolap beygiri gibi anlamsız dönüp durmak öldürüyor beni. Böyleyse vurmak tekmeyi çatladığı yerde kırılsın. İşte hep umut, umut, umut. Ama belki de kemseğimiz atılana dek bir aldanış. Bir aldanış ki pişman olmak beş para etmez.»

Şişeyi salladım hırsla bir yağ varilinin göbeğine savurdum.

«Biz de çılgın müziklerin bulunduğu kaberelerde bulunalım istiyoruz. Biz de adamın yüz hatlarını bile değiştiren büyük şehirlerde yaşayalım istiyoruz. Bir büyük şehre gidiyorsun, burada herkesin baktığı giyimin orada çuval hissini veriyor. Çuval içinde yürüyen taşralı bir yüz. İçin gelişmiş; yüzün, giyimin küt. Beceriksiz davranışlarına bakıp kahroluyorsun.

«Hoş ben bunlarda da değilim. Senin gibi hayatı, gününü gün etmek, sağ olduğu sürece yaşamak olarak görmüyorum. Büyük şehirlerde kaynayıp gitmek istemem. Küçük yerlerde bazı görgülerden, bazı imkânlardan yoksun olmaya razıyım, ama bir de dolap beygiri gibi çalışıp durmak; aslan'ın «Beni yaram değil bu tavrın öldürüyor örneği..»

«Öyle,» dedi Nâbi bir sigara daha uzattı. «bizi bu yara öldürmezse çok iyi. Bir de zamanın uzamasıyla hedefi şaşırmak var. Bu tehlike önemli. Umutsuzlukla yo-

lu bırakıp başka yola sapmak var.»

«Evet, en çok bundan korkmalı. Ticari hayata ısınacağım, diye ödüm kopuyor.»

«Zevkli ama»

«Oh zevk! Hayatı sevdikten sonra zevksiz olan ne var. Üzerine düştüğüm her şeyi seviyorum. Böyle diye de sevmem gerekeni unutacak değilim. Yoluma çıkacak ufak tefek zevkleri yenebilmeliyim.»

Kalktık. Su birikintilerini, zeytin tokatlarını geçtik. Tokatların ince duvarları üzerinde yürüyoruz. Sınıra geldik.

«Atlayabilir miyiz?»

Baktım 3-4 metre var.

Güp!

Yeni çimlenmiş ekin tarlasında yürümeye başladık. Dereye indik, çıktık, tekrar karanlıklara daldık, bir göründük bir kaybolduk.

Sergi Serüveni

Dergide 'Hazine Yararına' sanatçıları bir sergi düzenlemek üzere yardıma çağırmıştık. Sanatçıların da bir çam sakızı bulunsun diye düşünülmüştü. Adlarını yayınladığımız sanatçılarımız sevgiyle katıldılar bu işe. Paketler, Ulus'taki postaevine gelmeye başladı. Biz gittik, makbuz verdik, imza aldık, imza verdik makbuz aldık, paketleri yüklenip dost yazıhanesine taşıdık. Büyük tablolar için taksi tutmak gerekince, paketleri postaevinde biriktirdik, ince hesaplar yaptık. Üç gittik beş geldik, sonunda sergi gününü bulduk. Daha önceden, Sanat Sevenler Kulübü ile uzun konuşmalara girdik. Kurtuluş, memleket, hazine falan, dedik. Onlar «Yok» dediler. «Yarın Kızılay, öbürgün Çocuk Esirgeme.. Olmaz. Yol eder.» dediler. Biz de, «Peki. Haklısınız.» dedik. Gündeliği otuzbeş liradan, on gün için anlaştık.

Sergi günü Haşmet Akal, Cemal Bingöl başta, Ankaradaki sanatçılardan eli değen, Sanat Sevenlere gitti. Elde çekiç çivi, başladılar yerleri hazırlamaya. Arkadan bir taksi, bir taksi daha, resimler geldi. Kitap paketleri üst kattan alt kata taşındı, tablolar indirildi. Davetiyesinin eline geçip geçmediği şüpheli olan, sergiye gelmesi özellikle istenen kimselere telefon üstüne telefonlar edildi.

Küçük, sevimli bir sergi oldu. Bakıp bakıp beğendi arkadaşlar kendi aralarında. 'Kokteyl' yoktu elbette. Yalnız bol sessizlik ve tenhalık vardı. İlk gün böyle, ikinci gün gene böyle, ondan sonraki günler artık hep böyle geçti gitti. Sergiyi on onbeş kişi gezdi. Gazetelere çok ilgi gördüğü yazılarak — ayıptır söylemesi— bir daha duyuruldu. Üç beş kişi falan daha geldi. İşte hepsi bu. Sonuç şu: Kırk liralık kitap satıldı. Bol bol serginin yeri, ilgi toplamamasının nedenleri üzerinde konuşuldu. Sanat Sevenler kulübü başındakilerden bir baya fena halde sinirlenildi. Sergi kapandı. O bay şöyle demişti : «Parayı hemen bu akşam verecek misiniz?» «Bunu düşünmedik. Yarın öderiz.» Bay sesini çıkarmadı, ama yüzünde işini bilenlere has bir gülümseme vardı. Salim Şengil dışarı çıkınca arkadaşlarına şöyle dedi: «Zarar yok. Kitaplar burada nasıl olsa.» Salim Şengil sevindi bu işe. «Kitaplar işe yarıyor yahu!» diye. Kızması gereksizdi ama, insanoğlu işte. Olur böyle şeyler. Neyse sağolsun Ahmet Küflü, imdada yetişti. Kitapları aldı. Satılınca ödenen kira

parası ve yapılan masraflar belki çıkacak. Tablolar dost yazıhanesinde duruyor.

Zarar yok canım. Serüvensiz yaşanmaz! ***

(Başı 17. Sayfada)

Suya, buğdaya, öteki uygarlık olanaklarına kavuşturacağımız köylünün yerleşme durumunu önce düzenlemeli, ondan sonra harekete geçmeliyiz. Beş hanelik köyler var memlekette. Urfasında da var bu, Muş'unda da. Bunları birleştirmeli, kırk bin köyü yedi - sekiz bine indirmeliyiz. Avuç içi kadar bölünmüş toprakları birleştirmek ve gereği gibi işletmeye başlamak istekle çalışan köylüler yaratmaya ve «açlık» ın ortadan kalkmasına doğru atılacak tek adımdır. Sanayi ile ilgili kuruluşları da bu merkezlere yerleştirmeli. Köyden şehire akın diye bir mesele de kalmayacak, memleket küçük fakat ihtiyaçları karşılanmış şehirlerle dolacaktır.

Geçen Ayın İçinden

SAĞ DUYUNUN DEDİKLERİ — 10 Kasım 1960 Perşembe günü saat 9.05 geçeden sonra, Sayın Gürsel Anıt - Kabir'de kısa bir konuşma yaptı. Az konuştu, öz konuştu. Konuşan, sağ duyunun ta kendisi idi. Bir gerçeği kafamızın içine sokmak için konuşuyordu. Beni bağışlasın, beni bağışlayın, ama kafamıza kafamıza vurarak konuşuyordu.

Ona ağlamamalıyız. Fakat onun yolundan ve izinden şaşarsak kendimize ağlamalıyız!

Evet.. Doğru söze ne denir? Sağduyunun söylediklerine ne denir? Biz de fazlasını eklemiyeceğiz..

BAY POLİSİN İŞLERİ — Ülke gazetesi 11. sayısında (8 kasım) yurttaşlara «Sizce Atatürk kimdir?» sorusunu sormuş.. Yurttaşların, duygularını belirtmelerine fırsat verilmesi sevinci içinde söylediklerine karşılık BİR POLİS MEMURU bakınız ne diyor : **Biz öyle şeylere cevap veremeyiz. Cevap vermemiz doğru olmaz!**

Hele Bay Polis'in dediklerine bakın! Onun Atatürk için söz söylemesi doğru olmazmış!. Ya sen ne münasebetle konuşursun Bay Polis? Senin için mutlaka münasebetsiz bir zaman mı gerekli konuşmak için?.. Elinden copun alındı diye dilsiz mi kaldın?.

Polis sorunu hâlâ çözülmüş değildir. Bu küçük olay midelerimizi yeniden bulandırmaya yeter.. Emniyet başlarına iş düşüyor.. Hemen bir kurs açarak, bu çeşit Bay Polis'lere Atatürk'ün kim olduğunu öğretmek; sonra, bir yurttaş olan polise, bütün yurttaşlar gibi, düşüncelerini söylemekte özgür olduğunu anlatmak..

ÖVÜNME — İstanbul Üniversitesi'nin açılış töreninde 507. açılıştan; 10 Kasım'da Atatürk anılırken - Anıt - Kabir'de - Viyana kapılarından sözedildi.

Batıda, mallarını, paralarını kaybederek yoksullaşmış asilzadeler vardı; bunlara fakir asilzadeler de denirdi. Bunların, geçmiş asaletleriyle övünmekten başka yapacak işleri olmazdı. Bizim Viyana kapıları hikâyemiz de böyle bir övünmeden üstün değildir. 507. açılışa gelince.. Eğer beş yüz şu kadar yıllık üniversitemiz olsaydı hâlâ demokrasi ve fikir savaşı içinde bulunmazdık..

HAYDİ HAYIRLISI — Bizim Atatürk'e, devrimlerine sevgi besliyemediklerini sandığımızı kimi kimseler bu 10 Kasım'da birden bire ateşli Atatürkçü kesildiler.. Buna sevinmek gerekti. Demek ki 27 Mayıs devrimini yaratan ruhun Atatürkçü ruh olduğunu görmüşler, bir gerçeğe erişmişlerdi.. Artık bu ülkede Atatürksüz, Atatürkçü olmadan yaşamanın olanaksız

olduğu anlaşılmıştı onlarca da.. Ama, gelin görün ki: şimdi de kendilerinden başkalarını Atatürkçü saymamak eğilimindedirler.. Gerçek Atatürkçü kendileriymiş, gerisi sapıkmış, bilmem ne imiş..

27 Mayıs öncesinde «iktidarın» önünde ağızları bir karış açık duranların 28 Mayıs'ta ön sıraya geçtiklerini, kendilerini hiçbir zaman göstermesini bilmiyenlerin ise arka sıralara itildiğini görmüştük.. Doğu ülkelerinde bu iş böyledir.. Haydi hayırlısı.

BİR ÖYKÜ — 27 Mayıs günü, iki arkadaş yolda karşılaştılar. Bir tanesinin süngüsü pek düşüktü. Ötekinin kulağına eğilerek: **Bakalım ne olacağız? Yardımını esirgemezsin artık.. dedi.**

Aradan bir hafta mı geçti, iki hafta mı, her halde daha çok değil; iki arkadaş yeniden karşılaştılar.. 27 Mayıs'ın düşük süngülü adamı başını yukarıya dikmişti.. Ötekine : **Yardıma ihtiyacın olursa bana gel!** dedi. Çünkü, bulunduğu yerden birkaç basamak daha yukarıya çıkmıştı.. Daha da çıkacağa benziyordu..

Bu öyküyü anlatan bir ülkücüydü.. Bütün ülkücüler, yavaş yavaş acı gerçeğin tadına varmaktadırlar..

OLAĞAN İŞLER — Millî Eğitim Bakanlığı'nın devrimden sonraki - ilk anlarda gençliği ile kimilerinde umut uyandıran - Müsteşarı, o günlerde, atanmasını yaptığı bir müdürü karşısına almış : **Sizden öncekiler Bakanlığa çok güçlük vermişlerdi!** demişti.

Müşteşarın dili o gün kötü bir biçimde sürçmüştü. Çünkü, Bakanlığa güçlük veren eski müdürler 27 Mayıs'tan önce işlemişlerdi bu «suçu».. Müsteşar ise bu makama devrimin getirdiği bir adamdı.

Müsteşarın dil sürçmesi geçen ay içinde ayağının tökezlenmesine kadar vardı. Müsteşarlıktan ayrıldı. Kendisine, bundan böyle ihtiyatlı olmasını sağlık vermek yerinde olacaktır. İnsanın dili sürçer, ardından ayağı tökezlerse biraz kendini toparlaması her halde **menfaati gereğidir.**

ESKİ UYGARLIKLAR ÜSTÜNDE — M. Sunullah Arısoy, 13 Kasım günü Sanatseverler Kulübü'nde ilgiyle dinlenen bir konuşma yaparak Güney - Doğu gezisini anlattı. Söylediğini dinletmesini bilen Arısoy'u düşündüren bir nokta da, eski uygarlıkların kalıntıları ile dolu bir bölgede neden bu derece geride bulunduğumuzdu.

Toprak esaslı toprak ama biz ona lâyık olamıyoruz.. Sayın Gürsel : **Çalışalım, çalışalım, çalışalım!** diye dürtmüyor bizi boş yere..

SAYIM — Ekim ayı içinde altıncı nüfus sayımı yapıldı. Geçici sonuçlara göre 27 milyon 770 bini aşkın insanımız varmış.. İlk nüfus sayımından bu yana (1928 den beri) bir kat daha artmışız.. Nüfus artışına eskisi gibi sevinebilecek miyiz? Nüfus artışı bir takım sorunları da birlikte getiriyor: bunca insanı yedirmek, içirmek, giydirmek, bir yapının içine oturtmak insan gibi yaşatmak, sonra en önemlisi: eğitmek, okutmak..

Tanrı hemen Devlet Babaya güç versin...

Sayın memuru, bazı soruları **Bunlar malûm zaten..** diyerek sormadı.. Sormadığı sorular arasında «din» vardı.. Oysa, aydınlara bu sorunun sorulması gerekliydi.. Madem ki kâğıda yazılmış, demek ki sayının önemi var.. Peki, neden sorulmaz?. Çünkü, lâyik Türkiye'de, ürkmeden, bazı damgalar vurulmasından kaygı duymadan din inançlarını açıkça söyliyecek insan bulunacağı olanaklı sayılmıyor.. Böylece, nüfus sayımının bir sorusu, gerçeğe uygun olmıyan sonuçlarla belirtilmiş oluyor..

Sayım memuru aile başkanının kim olduğunu soruyor önce.. Elbette evin **erkeği..** Başka türlüsü ancak, erkek bulunmadığı zaman düşünülebiliyor.. Medeni Kanun böyle buyurmuş.. Gel gelelim, bir bayan : **Aile başkanı ben'im; çünkü kocamdan çok para kazanıyorum!** demiş, dayatmış..

İsveç'te kadınla erkeğin eşitliğini anlatabilmek için, otobüslerde erkeklerin kdınlara yer vermedikleri, kadınların da böyle bir istekte bulunmadıkları örnek gösterilir.. Kadını da çalıştıran, gereğinde erkekten çok kazandırabilen çağımız, aile başkanını saptarken erkekten geçemiyor bir türlü.. Burada yeni bir önergeyle ortaya çıkacak değiliz.. Sadece, kimbilir nasıl bir üstünlük duygusu ile aile başkanı olduğunda direnen bayanın örneği üzerinde düşünmek gereğini duyuyoruz.

Sanat Çevresi

Kaybolon Ses

Bu yıl Ankara'da opera, perdesini, bir sanatçısını kaybetmenin büyük acısıyla açtı. Aylarca Konsolos Operasındaki Magda Sorelli rolüne çalışan, oyunu çok beğenilen Mukadder Girginkoç, 6 Kasım 1960 pazar akşamı bir trafik kazasında, hayattan ayrıldı. Arkadaşları rolünü çok sevdiğini, çok çalıştığını söylüyorlardı. Bu acılarını daha da artırıyordu.

Mukadder Girginkoç 1920'de Kütahyada doğmuş, 1943'de, Yüksek Devre Opera şubesini bitirmiştir. 1951 yılında İtalyaya giderek, müzik eğitimini ilerletmiştir.

Tanınmış sopranolarımızdan olan Mukadder Girginkoç, *Figaronun Düğünü, Fidelio, Maskeli Balo, Cavalleria Rusticana, Konsolos, İl Tabarro, La Traviata* operalarında, baş rolü oynamıştı.

Mukadder Girginkoçu yakından tanıyan arkadaşlarının acısına katılırız.

*

İki Resim Sergisi

Robert Kolej'de Cevdet Altuğ bir seramik sergisi düzenledi. Bu serginin özelliğini seramikle birleşen niteliği teşkil ediyor. Eczacıbaşı fabrikasında hazırlanmış olan irili ufaklı platelerin herbirinde sanatçının bir resim amacına yöneldiği de gözden kaçmıyor. Yani yağlı boya tualler halinde karşımıza çıkacak olan resimler pişirilmiş seramik yüzeylerinde yerini alıyor. Lekeci bir resim anlayışıdır bu. Renk renk yüzeye dağıtılan, bazan biribirine dolanan, sınırları yer yer belirli, yer yer belirsiz lekeler. Sanatçının kişisel dünyasına dönük düşünmeler, içlenmeler, oyunlar bireşimi. Bu biribirine karışan boya dağılmalarının, renk sıçramalarının arasında yumuşak ve hırçın bir direnme vardır. Objeden ve figürden sıyrılma eyilimlerini ileriye götürmüş olan lekeci resmin ve doku resminin düşünsel ve duygusal çatışmalara resim yüzeylerinde yeni ve kişisel - bireysel bir olanak hazırladığı ileri sürülebilir. Biçimsel kaygılar yeter derecede aşılabildiği zaman bu tarz resmi çekici kılan özellikler de sanatçının beşeri bir gerginliği bu eyilim içinde ortaya koyabilmesine bağlanır. Tümünün orijinal, tümünün yepyeni, kişisel düzenler yaratışı olduğu söylenemez bu resim çalışmalarının. Böyle olmadığı zaman da resim yüzeyinde ya bir duyarlık iddiası sırıtır, ya da tornistan edilmiş eski bir biçim açığa çıkıverir. Cevdet Altuğ kendi olanaklarını arayan bir sanatçı. Bu yargıya onun düzenlerinde rastladığımız biraz kuru, taklidi benimsemiyen bir sertlik, hatta zaman zaman ölçülere zarar veren bir bozuşla kendi anlatımını arayışı yüzünden varıyoruz. Armoni ve ölçü arayan bir gözü yadırgamaya sürükleyen örnekler alışılmış düzen kalıplarından kurtulmaya çalışan bir sanatçının yadsınmayacak çabasıyla birleşirse kişilik yararına bir değer kazanıyor. Bir de bunu Akademik öğretimden geçmek talihsizliğine uğramış bir sanatçı için söylüyorsak o zaman bu çabanın değerini bir misli daha arttırmamız gerekmez mi?

Geçen yıl Türk - Alman Kültür Derneği galerisinde açılan toplu sergideki resmiyle Cevdet Altuğ dikkati üzerine çeken başarılı sanatçılardan biri olmuştu. Ancak tek bir resimle bir sanatçı hakkında doğru bir fikir edinmenin güçlüğünü de kabul etmeliyiz. Öyle sanıyorum ki Cecdet Altuğ bu yıl seramik yerine yağlı boya tualleriyle karşımıza çıksaydı varacağımız yargılar daha da olumlu bir yol bulabilirdi. Cevdet Altuğ resim esprisini seramik tekniğiyle oldukça bağdaştırmış sayılabilir. O soğuk, parlak, yaygan, sert yüzeylere yakışan bir resim ayrımına da girmiş. Ama bu özel çalışmanın sonuna kadar yeterli olduğu söylenemez. Resim çalışmalarına müşteri bulmak, eserlerini satabilmek kaygıları da sanatçıyı bu yola itmiş olmalı.

Şehir Galerisinde Tülây Tura 1-15 Kasım tarihleri arasın-

da resimlerini sergiledi. Akademi mezunu olan bu genç sanatçı figürsüz ve biçim kaygısından uzak bir resim eyilimine, tarzına katılıyor. Yüzey üzerinde bir çok yön-

de arayışlar: küçük leke dağılmaları, küçük leke örgüleri, renk istifleri, bağlanmayla çözülme arasında kalan yarım kenetlenmeler. Parçayla bütünün kaynaşması resim düzeninin meydana gelişinde organik ve simültan bir görünüş yaratabilirdi. Yukarda biçim kaygısından uzak derken düzenin kaynaşmış bir bütün olarak tasarlanışını bu sözün doğru anlaşılmasını sağlamak bakımından ortaya koymamız gerekir. Tülây Tura yanlış bir yolda olduğu için değil, ama henüz biraz tutuk, çekingen ve sınırlı olduğu için bu bütünlüğü gerçekleştiremiyor. Şu da yanlış anlaşılmasın, resmin bağlı bir bütün olarak tasarlanışından meydana geldiği zamana kadar geçen süre içinde ressamın çalışma tarzı, teknik davranışı daima düzen bütünlüğünün yararına olmadığı gibi, bu bütünlükle bir çelişmeye bile girebilir. Bölük bölük, parçalı bir teknik bazan sadece dış görünüş bakımından düzen bülüntüğüne aykırı bir nitelik gösterir. Bu bakımdan teknik davranış sonuçtaki bütünlükle bir çelişmeye girse bile bu asıl organik tasarımı zedelemeyecek ve sanatçının yoğun duyarlık amacını engelleyemiyecektir. Bu davranış dışta kalmış bir davranıştır ve bu düşünceyi ancak şöylece tamamlamak imkânı vardır. Dışa yansıyan görünüşlerin, tekniğe dökülen belirtilerin içten doğduğunu bilmek, kavramak sanatçının gerçek davranışı hakkında yargıya varmak için hemen hemen tek kaynaktır. Denebilir ki düzen tasarımı

resmin bitmiş tamamlanmış düzenini kendisi değil ama onu hazırlayan ve meydana getirecek olan güçlü bir espridir. **İşte bu espri** gelişerek düzen oluyor. Sanatçının başarısını bir sergiye koyduğu resimlerde tanıyoruz, ama aslında bu resimler onun içine, kişiliğine duyarlığına girebilmemiz için bize verilmiş bir kanaldan başka nedir? Resme bakmak açılmış olan bir yoldan içeri girip sanatçının içini keşfe çıkmak değil midir? Doğru bir bakış daima başlangıçtaki tasarıyı yakalayabiliyor. Sanatçının özlüğünü özsüzlüğü, gerçekliği sahteliği de buradan anlaşılıyor.

Tülây Tura'nın resimleri üzerinde durulacak başka bir nokta daha var. Bu da onun duygusal bir eyilimi izlemeyip resminde şaşılacak kadar akılcı bir plânda kalmayı istemesidir. Bu özellik de yaptığı işi bu genç sanatçının epeyce iyi anladığını gösteriyor. Şu var ki bu akılcı eyilime garip bir lirizm karışıyor. Burkucu bir etki aramasa da bu, resmin içinde burkulup kalıyor. Bunun yanında sağlam ve kesin bir kararlılık bu resimlerde rastlanabilecek bütün taşmaları aklı ve zekâsıyla kontrol eden bir sanatçıyla karşı karşıya getiriyor. Bayan Tura'yı ayakta tutacak ilerde, çok iyi bir sanatçı olarak karşımıza çıkaracak özellikler bunlar olabilir.

Sezer TANSUĞ

WALTER GOEHR

T. FILARMONİ DERNEĞİNİN BAŞARISI

Ankara Türk Filarmoni Derneği bu yılki konserlerine çok iyi başladı. 19 kasım cumartesi günü ve 22 kasım salı gecesi verilen konserlerde Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasını İngiltere'de yaşayan orkestra şefi Walter Goehr yönetiyordu. Walter Goehr 1903 yılında Berlin'de doğmuş, Prusya Güzel Sanatlar ve Müzik Akademisinde Arnold Schönberg ile kompozisyona çalışmış ve daha yirmi yaşına gelmeden lirik sahnelerde orkestra yönetmiye başlamıştır. Ayrıca birçok sahne ve film müziği yazan

Erika Frieser Gerhard Mantel

Walter Goehr'ü, *Malpopita* adlı eseriyle, dünyada radyo için opera besteliyen ilk sanatçı diye gösterebiliriz. Columbia Gramofon Şirketinin şefliğine getirilen Goehr, önce Almanya'da, daha sonra İngiltere'de tanınmış sanatçılarla pek çok plâk doldurmuş ve böylelikle adını bütün dünyaya duyurmuştur. Aynı zamanda bir Monteverdi uzmanı olan Walter Goehr, çağdaş eserlerin İngiltere'de tanıtılması için çok çalışmıştır (Morley Koleji Konserleri). 1931 yılında İngiltere'ye yerleşen değerli sanatçı, BBC Opera Orkestrasından başka, konuk şef olarak Londra Senfoni, Filarmonia, Kraliyet Filarmoni Orkestralarıyla sayısız konserler vermiştir.

Sanat dünyasının bu önemli kişisini Ankara Türk Filarmoni Derneğinin gayretiyle Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasının başında da görmek fırsatını bulduk. Walter Goehr, Ankara konserlerinde Schubert'in *beşinci*, Çaykovski'nin *dördüncü* senfonilerini, Musorski'nin *Çıplak Dağda Bir Gece* adlı fantezisini, Wagner'in *Usta Şarkıcılar* prelüdünü, Mendelssohn'un *Hebridler* uvertürünü çaldırdı. Programlarında ayrıca iki konçertoyla iki tane de solist yer alıyordu : Dvorak'ın *viyolonsel konçertosu*yla Gerhard Mantel, Beethoven'in *üçüncü piyano konçertosu*yla Erika Frieser.

Konserler gerçekten olağanüstü bir başarıya ulaştı.

Walter Goehr'ün yönetimindeki konserlerde Gerhard Mantel ve Erika Frieser gibi iki değerli sanatçıyı tanıma fırsatı bulduğumuz için ayrıca seviniyoruz. Her ikisi de iyi müzisyen, iyi yorumcu, Filarmoni Derneğini bu kadar güzel konserler düzenlediği için candan tebrik ederiz.

Tiyatro :

1 — Öteye Doğru, Sutton Vane 100
2 — Tarih Boyunca Tiyatro, Turhan Dilligil 100
3 — Annemi Hatırlıyorum, John Van Druten 100
4 — Bir Dünya ki, Suat Taşer 100
5 — Vatanseverler, Sidney Kingsley 150
6 — Korku, Orhan Asena 100

Gezi :

1 — Moskova Mektupları, Lydia Kirk 100
2 — Abbas Yolcu, Attilâ İlhan 400
3 — Ha bu diyar, Fikret Otyam 200

Deneme - Fıkra :

1 — Söz Arasında, Ataç 100
2 — Devekuşuna Mektuplar, Haldun Taner 300

Bale :

1 — Gönlü Yüce Türk, Metin And 500

Mimarlık :

1 — İnsana Dönüş, - F. Ll. Wright - Şevki Vanlı 1000

Çocuk :

1 — Altı Kardeşler, Oğuz Tansel (*) 100
2 — Cimri ile Cömert, İlhan Dumanoğlu 100
3 — Talih Kuşu, Tezel Amca 100
4 — Kahkaha Sultan, Mümtaz Zeki Taşkın 100

SHD. KOLLEKSİYONLARI

Cilt : 2, 3, 4, 5 altı lira. 6, yedibuçuk lira. 7 - 8 birarada 10 lira

«dost» KOLLEKSİYONLARI

Cilt : 1-2 birarada 18 lira

DOST YAYINLARI

Roman :

1 — Acemiler, Hikmet Erhan Bener (*) 200
2 — Sokaktaki Adam, Attilâ İlhan (Ciltli) 600
3 — Babamla Geçen Günler, Clarence Day (*) 200
4 — Hasangiller, Tarık Dursun K. 200
5 — Gordium I, Hikmet Erhan Bener 250
6 — Hatırladıklarım, Eleanor Roosvelt (*) 150
7 — Üç yüzlü Adam, H. A. Philbrick (*) 100
8 — Şehir Çocuğu, Herman Wouk (*) 100
9 — Abraham Lincoln, Emil Ludwig (Ciltli) 400
10 — Kiralık Oda. Georges Simenon 200
11 — Sanık, Alexender Weisberg 200
12 — Polis Müfettişi Kadavra, Georges Simenon 300
13 — Zenciler Birbirine Benzemez, Attilâ İlhan 300
14 — Ayaşlı İle Kiracıları, Memduh Şevket Esendal 400
15 — Otlakçı, Memduh Şevket Esendal (Ciltli) 600
16 — Mendil Altında, Memduh Şevket Esendal (Ciltli) 600
17 — Belâlı Yer, Erskine Caldwell (Ciltli) 600
18 — Ne Ekerseu, Mehmet Seyda 400
19 — Dünya Evi, Orhan Kemal 500
20 — Kızgın Toprak, Jorge Amado 600

Hikâye :

1 — Karınca Yuvası İlhan Tarus (*) 125
2 — Dost, Vüs'at. O. BENER (*) 125
3 — Grev, Orhan Kemal (Ciltli) 300
4 — Tepedeki Ev, Umran Nazif 100
5 — Şu Babamın İşleri, Carlos Bulosan 200
6 — Kardeş Payı, Orhan Kemal 150
7 — Topal Kosma, Nezihe Meriç 200
8 — Sihamba (Zenci Hikâye ve şiirinden seçme) Suat Taşer 100
9 — Yaşamasız, Vüs'at O. Bener 200
10 — Bozbulanık, Nezihe Meriç (2. Baskı) 200
11 — Perşembe Yağmurları, Hazırlayan : Salim Şengil 100

Şiir :

1 — Memleket Saat Ayarı, S. Aldanır (*) 100
2 — Dünya Güzel Olmalı, Mehmed Kemal 100
3 — Sisler Bulvarı, Attilâ İlhan (2. Baskı) 300
4 — Haraçmezat, Suat Taşer 100
5 — Anzelha, Halim Yağcıoğlu 100
6 — Yanık Sarı, Ahmet Köksal 100
7 — Cümbüşcübaşı, Ercümend Uçarı 100
8 — Yağmur Kaçağı, Attilâ İlhan 200
9 — Köroğlu, İlhan Berk 200
10 — Hacıvatın Karısı, Salâh Birsel 200
11 — Dağda Ateş Yakanlar, Ö. F. Toprak 200
12 — Sultan Palamut, Metin Eloğlu (*) 200
13 — Herboydan (Dünya şiirinden seçmeler) Can Yücel 400
14 — İki Dal, Celâl Vardar 100
15 — Manilerimizden, Dr. İlhan Başgöz 200
16 — Duvar, Attilâ İlhan (2. Baskı) 300

(*) İşaretliler tükenmiştir.